

آء علم جو شهر آهيان ۽ علي ان جو دروازو آهيء
(حديث شريف)

وڪر سو وهاءِ

(ديوان عليء مان اقتباسات)

مترجم:

محبوب علي جوڳيو

سنڌي اديبن جي ڪوآپريٽو سوسائٽي لميٽيڊ

۳/۸ منظور چيمبرس، گاڏي ڪاٿو

حيدرآباد سنڌ

دنعو پهريون [جنوري، ۱۹۷۸] [ڪاپون هڪ هزار

قيمت ۵-۰۰ روپيا

چيندڙ:

سردار پرنتنگ پريس، گاڏي کاتو، هيدرآباد.

پاران ايم ايڇ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.

پہ اکر

هيءُ ڪتاب، جيڪو ”وڪر سو وِهاء“ جي نالي سان اوهان جي هٿن ۾ حاضر آهي، سو حضرت علي عليه السلام جن جي ڪتاب ”ديوان علي“ جو ترجمو آهي، ۽ اقتباسات جي صورت ۾ آهي، يعني اصل ڪتاب مان، ترجمي ڪرڻ وقت، ڪجهه شعر ۽ ڪن شعرن مان ڪجهه مصرعون ڇڏيون ويون آهن. ائين ڪرڻ جو سبب هي آهي ته، جيڪي شعر يا مصرعون ڇڏيون ويون آهن، سي تاريخي واقعن سان واسطو رکندڙ آهن، ۽ انهن جي ڏيڻ سان انهن تاريخي واقعن جي به اڀتار ڪرڻ ضروري هئي، جن کان سواءِ انهن ڳالهين کي سمجهڻ دشوار ٿي پوي ها. تنهن کان سواءِ، ڪتاب جي ضخامت جو به خيال رکيو ويو ته، جيئن اها وڏي نه وڃي.

هن ڪتاب ۾ صرف اهي ڳالهيون ۽ نڪتا ترجمو ڪيا ويا آهن، جيڪي پنهنجيءَ جاءِ تي، اڪيلي سر به، سراها نصيحت ۽ هدايت آهن، ۽ جن کي، بنا ڪنهن ٻي منظر بيان ڪرڻ جي يا تشريح ۽ تفسير ڪرڻ جي، سمجهي سگهجي ٿو.

هر هڪ شعر کي ڌار ڌار نمبر ڏنو ويو آهي ۽ ان شعر جي هر هڪ مصرع کي گل جي نشانيءَ (*) سان ڌار ڪيو ويو آهي.

وڪر سو وهاءِ ...

ڪيترن نسخن ۾، هر هڪ شعر جو عنوان يا سرو ڏنل آهي، پر مون ائين ڪونه ڪيو آهي. مون وٽ ان لاءِ اهو دليل آهي ته عنوان ڏيڻ سان ان شعر جي معنيٰ ۽ مفهوم کي حدون لڳي وڃن ٿيون ۽ پڙهندڙ رڳو انهيءَ دائري اندر سوچي ٿو ۽ ان شعر جي معنيٰ ۽ مفهوم جي محدود هجڻ جو اثر قبولي ٿو. تنهن کان سواءِ حقيقت اها به آهي ته حضرت علي جي شعرن کي ڪن خاص حدن اندر بند ڪرڻ بهتر به نه آهي، ڇاڪاڻ ته ان جي هر هڪ مصرع، ست يا لفظ ۾ ڪيتريون ئي معنائون ۽ مطلب آهن، جن کي آسانيءَ ۽ آزاديءَ سان پنهنجو پاڻ محسوس ڪرڻ ۽ سمجهڻ لاءِ پڙهندڙن کي آزاد ڇڏي ڏجي ته چڱو آهي.

حقيقت اها آهي ته ڪنهن به ٻوليءَ مان ترجمو ڪرڻ هڪ نهايت ئي ڪم آهي. ترجمي ڪرڻ وقت، ٻوليءَ جي فصاحت، بلاغت ۽ رنگينيءَ کان سواءِ، مفهوم ۽ مطالب جو به خاص ڌيان رکڻو پوي ٿو. وري شعر جو ترجمو ڪرڻ ته تنهن ئي اوکو آهي.

هن ترجمي جي سلسلي ۾، اهو ئي عرض ڪندس ته مفهوم ۽ مطلب جو گهڻو خيال رکيو ويو آهي، ڇاڪاڻ ته اصل شيءِ ته اها ئي آهي، جنهن لاءِ ڪتاب ٻين ٻولين مان ترجمو ڪيا وڃن ٿا.

آخر ۾، آءٌ پنهنجي محسن ۽ مهربان بزرگ ساٿي، محترم محمد ابراهيم جويي جن جو ٿورائتو آهيان، جن صاحبن هن

ڪتاب کي پنهنجي نظرداريءَ هيٺ ڇپائي، سنڌي اديبن جي
ڪوآپريٽو سوسائٽي، حيدرآباد، پاران پڌري ڪرڻ جو اهم ڪارڻ
ڪيو.

خادم الفقراء

شهدادپور، سنڌ

مڪتوب علي جوڻيجو

تاريخ ۱ - سيپٽمبر ۱۹۷۷

وگر سو وهاء، جو پٽي پراڻو نه ٿئي،
ويچيندي ولات ۾، نرو ٿئي نه ضاع،
سا. ڪا هڙ هلاء، آڳهر جنهن جي آبهين.
— شاهه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(۱)

* سمورا انسان، شڪل شباہت جي لحاظ کان، مڪجهڙا آهن، ڇاڪاڻ ته انهن جو پيءُ آدم آهي ۽ ماءُ حوا آهي.
* ماڻرون، سواءِ هڪ ٿانءَ جي، ڪجهه به نه آهن، ڇاڪاڻ ته اهي نطفي لاءِ امانتگاهه آهن، باقي حسب نسب لاءِ پيٽر آهن.
* جيڪڏهن ماڻهن لاءِ حسب نسب هر ڪا وڌائي آهي، جنهن تي هو فخر ڪن ٿا، ته آهو آهي مٽي ۽ پاڻي.
* جيڪڏهن تون نسب وارن لاءِ ڪو به فخر ظاهر ڪرين ٿو، ته تحقيق، منهنجي لاءِ فخر جو باعث نسب آهي سخاوت ۽ بلند اخلاق.

* فضيلت صرف اهل علم وارن لاءِ آهي، ڇاڪاڻ ته اهي خود به هدايت جي راهه تي آهن ۽ هدايت جي طالبن لاءِ به رهڻا آهن.

* ۽ انسان جو قدر ۽ قيمت انهيءَ هر آهي ته ٻيا هن کي نيڪ سمجهن، باقي جاهل ته عالمن جا دشمن هوندا ئي آهن.
* علم حاصل ڪرڻ لاءِ تيار ٿيو ۽ ان جو ڪو به اجورو نه چاهيو، ڇاڪاڻ ته جاهل انسان مردي وانگر آهي ۽ عالم زنده وانگر.

(۲)

* جاھل جي صحبت اختيار نہ ڪر. تون هن کان پري رھه ۽ کيس بہ پاڻ کان پري رک، ڇاڪاڻ تہ ڪيترا ئي جاھل آهن، جن عقلمندن کي تباھ ڪري ڇڏيو، حالانڪ هنن ساڻن پائڻيچارو بہ رکيو.

* ماڻهوءَ جو اندازو ان وقت لڳائي سگھجي ٿو، جڏهن هو پاڻ سان گڏ هجي، ۽ ڪن شين جي وچ ۾ امتياز ڪرڻ لاءِ ڪجهه طريقا آهن.

* ۽ دل کي دل متجهان انهيءَ وقت راهه ملندي آهي، جڏهن هوءَ ان سان ملندي آهي.

(۳)

* دوستيءَ ۽ پائڻيچاري وارو زمانو بدلجي وڃي ٿو، جڏهن سچائي ناپيد ٿي وڃي ٿي ۽ ماڻهن سان وابستہ ڪيل اميدون ٽٽي پون ٿيون.

* زماني مون کي انهيءَ دوست جي حوالي ڪري ڇڏيو، جيڪو ڏاڍو بي وفا آهي ۽ جنهن وٽ مروت نہ آهي.

* جلد ئي، جنهن ماڻهن کي مون کان بي پرواهه ڪري ڇڏيو آهي، سو مون کي بہ انهن کان بي نياز ڪري ڇڏيندو، ڇاڪاڻ تہ نہ مفلسي هميشه رهندي آهي ۽ نہ وري دولت مند.

* ڪا بہ نعمت هميشه رهڻ واري نہ آهي. اهڙيءَ طرح سختيءَ ۽ تڪليف کي بہ بقا نہ آهي.

* جيڪا دوستي خدا ڪارڻ آهي سا پاڪ آهي ۽ پر بد اطواري ۽ واريءَ محبت ۾ خلوص نه هوندو آهي.

* جڏهن آءُ ڪنهن گهائي دوست جي بي وقائي ڏسندو آهيان ته آءُ پنهنجي ذاتي وقار ۽ حياءَ کي نظر ۾ رکي، ان کي درگذر ڪري ڇڏيندو آهيان.

* هر زخم لاءِ ڪا نه ڪا دوا آهي، پر بد اخلاقيءَ جي ڪا به دوا نه آهي.

* ڪيئي ڀائر آهن، جن سان مون دوستي تياهي، پر انهن جي دوستي ۽ وفاداري هميشه نه رهي.

* هو جڏهن مون کي روبرو ڏسندا آهن، ته دوستي قائم رکڻ جي ڳالهه ڪندا آهن، ۽ انهن جي دوستي ان وقت تائين باقي رهندي آهي، جنهن وقت تائين هو روبرو هوندا آهن.

* آهي ان وقت تائين دوست رهندا آهن، جنهن وقت تائين منهنجو انهن ۾ ڪم نه پوندو آهي، ۽ جڏهن ڪو وقت ايندو آهي ته ڦري منهنجا دشمن ٿي پوندا آهن.

* بس، جڏهن آءُ سندس نظر کان دور ٿي ويندو آهيان ته هو مون کان بيزار ٿي ويندو آهي ۽ پرڻ بدشد ڳالهائيندو آهي.

* جڏهن اهل بيت جي سردار دنيا مان ڪوچ ڪيو، ته ماڻهن جي طرفان اهل بيت تي ظلم ۽ ستم به ظاهر ٿيو.

(۳)

* انهن (عورتن) جو ذڪر ئي نه ڪر، جن ۾ ڪا وفا نه

آهي. انهن جا وعا اهڙا ئي عارضي آهن، جهڙا هوا جا جهوتا.
* اهي توهان جي دلين کي ٽوڙين ٿيون، پر جرڙين ڪونه
ٿيون. انهن جون دليون وفا کان خالي آهن.

(۵)

* ڪيترا ئي ماڻهو دولت حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪن ٿا
پر انهن کي نتئي ملي. ٻيا ڪوشش به نٿا ڪن، پر انهن
کي ملي ٿي وڃي.

* ڪوشش ڪرڻ وارا خوب مال گڏ ڪن ٿا، ته جيئن انهيءَ
شيءَ جا مالڪ بڻجي وڃن، جنهن جا مالڪ بدبخت ۽ بدانجام هئا.
* هڪ بصيرت جو صاحب عالم ۽ ٻيو جاهل، اهي ٻيئي برابر
نه آهن.

* جيڪڏهن ڪنهن زماني تي ڪاوڙ ڪئي، ته ان لاءِ اها
ڪاوڙ، تڪليف جو باعث بڻبي.

* ماڻهو کي مفاسي ايتريءَ حد تائين به ذليل ڪري ٿي، جو
جيڪڏهن هو سچ به ڳالهائي ٿو ته به هن جي ڳالهه ڪوڙي
سمجهي وڃي ٿي.

(۶)

* اهو شخص مثل نه آهي، جنهن مري وڃڻ کان پوءِ سکون
حاصل ڪيو. حقيقت ۾ مثل اهو آهي، جيڪو دنيا جي
زندگيءَ لاءِ مري ٿو.

(۷)

* دنيا کي ٿي طلاقون ڏيئي ڇڏي، ۽ ان کان سواءِ ڪا ٻي زال تلاش ڪر، ڇاڪاڻ ته هيءَ هڪ ٻري عورت آهي ۽ اها اهڙي ماڻهوءَ جي پرواهه نٿي ڪري، جيڪو وٽس موجود آهي.

* جڏهن دنيا جون اسيدون ڪنهن شخص وٽان پوريون ٿي وڃن ٿيون، ته پوءِ هوءَ انهيءَ کان منهن موڙي وڃي ٿي.

(۸)

* اي دنيا جا عاشق، هن جو رخ ته تنهنجي غير ڏانهن آهي. جڏهن هوءَ توکان منهن موڙي ٿي، ته توکي ڏاڍي ندامت ٿئي ٿي.

(۹)

* دنيا کان پرهيز ڪر، ڇاڪاڻ ته هنن جو صحن فنا جو مقام آهي ۽ نه بقا واري جڳهه. * هنن جي صفائي ڪدورت آميز آهي ۽ هن جي راحت هر مصيبت پنهنان آهي.

(۱۰)

* دنيا جون ٻه حالتون آهن: سختي ۽ نرمي. ۽ هنن جا ٻه نمونا آهن: نعمت ۽ زحمت. * جڏهن ڪنهن هوشيار ۽ اديب جوان کي زمانو ستائي ٿو،

وڪر سو وهاء ...

ته هن کان به صبر ڇڏائي وڃي ٿو.

* جيڪڏهن مون تي ڪو به حادثو پيش اچي، ته بيشڪ آءُ
حادثن برداشت ڪرڻ لاءِ سخت پٿر مثل آهيان.

* آءُ پنهنجي علم جي وسيلي مصيبتن کي ڄاڻان ٿو. تحقيق،
نه نعمت هميشه رهندي ۽ نه وري زحمت.

(11)

* بيشڪ سڀني ڏينهن مان چنڇر جو ڏينهن ئي آهي، جنهن
ڏينهن توهين شڪار ڪرڻ جو ارادو ڪريو.

* آچر تعميراتي ڪمن لاءِ بوتر آهي، ڇو ته انهيءَ ڏينهن
الله تعاليٰ آسمانن جي ٺاهڻ جي شروعات ڪئي هئي.

* سوڀر جو ڏينهن اهڙو آهي، جو ان ۾ سفر ڪجي ته مقصد
حاصل ڪرڻ ۽ دولتمندي حاصل ڪرڻ ۾ ڪاميابي ٿيندي.

* جيڪڏهن ڪو سير چوڙائڻ چاهي، ته اها اڱاري ڏينهن
ٿئي، ڇاڪاڻ ته ان ڏينهن جي ڪن گهڙين ۾ خون وهڻ جو
اثر هوندو آهي.

* جيڪڏهن ڪو شخص دوا پيڻ چاهي ته ان لاءِ بهترين
ڏينهن اربع آهي.

* خديس جو ڏينهن ضرورتن پوري ڪرڻ لاءِ آهي. انهيءَ
ڏينهن رب تعاليٰ دعا جي اجازت ڏيندو آهي.

* ۽ جمعي جو ڏينهن وهانءَ شاديءَ لاءِ آهي. انهيءَ ڏينهن،
مرد ۽ عورت جو لطف حاصل ڪرڻ بهتر آهي.

* ۽ هن علم کي ڪوبه ڪونه ٿو ڄاڻي، سواءِ نبي ڪريم

جي، يا انهيءَ شخص جي، جنهن کي نبيءَ جي وصيت
ڪيل هجي.

(۱۲)

* آءُ حاضر آهيان، حاضر آهيان، حاضر آهيان. تون منهنجو
مالڪ آهين. پوءِ تون ئي پنهنجي بندي تي رحم ڪر،
ڇاڪاڻ ته هو توکي التجا ڪري ٿو.

* اي بلنديءَ ۽ برتريءَ وارل مون کي تو ٿي ٿي ڀروسو آهي.
بيشڪ، انهيءَ لاءِ خوشخبري آهي، جنهن جو تون سالڪ آهين.
* خوشخبري آهي انهيءَ شخص لاءِ، جيڪو پنهنجي گناهن
تي-پشيمان آهي ۽ رات جو جاگندڙ آهي ۽ پنهنجي تڪليفن
جو فرياد رب پاڪ سان ڪري ٿو.

* انهيءَ لاءِ نه ڪا بيماري آهي ۽ نه وري ڪا برائي، جنهن
جي محبت جو ٿورو حصو به پنهنجي مالڪ لاءِ آهي.

* اي منهنجا ٻنڌل، تو مون کان سوال ڪيو، ۽ تون منهنجي
حمایت ۾ آهين، ۽ تو جيڪو ڪجهه چيو، سو مون ٻڌي
ورتو آهي.

* منهنجا فرشتا تنهنجي آواز جا بشتاق آهن ۽ بيشڪ مون
تنهنجي گناهن کي معاف ڪري ورتو آهي.

* تو جيڪي خواهشون ڪيرن آهن، اهي توکي دائمي بهشت
۾ حاصل ٿينديون. تنهنجي لاءِ اها خوشخبري آهي، خوشخبري
آهي، خوشخبري آهي.

* مون کان بي خوف ۽ بي خطر ٿي گهر. بچ نه. بيشڪ آءُ
معبود آهيان.

(۱۳)

* ڇا، نبي ڪريم جي دفن ڪفن کان پوءِ اسان جي لاءِ
ڪو غم ڪرڻ جو موقعو نه آهي، ڇاڪاڻ ته هو قبر ۾ مقيم
ٿي ويا!

* تحقيق، سندس جدائيءَ سبب اسين سڀ غم ۾ مبتلا ڪيا
وياسون، ڇاڪاڻ ته هاڻي جڏهن اسين هيئن بدحاليءَ ۾ زنده
رهنداسون، ته سندن مثل اسان جي جماعت ۾ ڪونه هوندو.
* هو پنهنجي گهر وارن کان سواءِ اسان (قوم) لاءِ به قلعي
مثل هو، ۽ دشمن کان بچڻ لاءِ انهن وٽ مضبوط ۽ مستحڪم
پناه گاهه هو.

* اسين، سندس ديدار سان، صبح ۽ شام، روشني ۽ هدايت
حاصل ڪندا هئاسون، ڇاڪاڻ ته هو، صبح ۽ شام، اسان ۾
موجود هوندو هو.

. بيشڪ، هن جي انتقال کان پوءِ اسان تي تاريخي پڪڙجي
ويئي آهي ۽ رات جي اونداهي ته اڃا به وڌيڪ گهري ٿي
ويئي آهي.

. جڏهن ٻڌايو ويو ته رسول الله انتقال ڪري ويو ته ماڻهن
لاءِ زمين، ويڻ هڻڻ جي باوجود به تنگ ٿي ويئي، ڇاڪاڻ
ته رسول ڪريم هاڻ انهن وٽ ڪونه رهيو.

. بيشڪ، مسلمانن لاءِ اهڙي مصيبت نازل ٿي، جهڙو پٿر ۾

شڪاف. جيئن پتر جو شڪاف جوڙي تڏو سگهجي، تيئن رسول
 ڪريم جن جي تلافِي ٿي نٿي سگهي.
 * ماڻهو، انهيءَ مصيبت کي گهٽ ڪونه ٿا سمجهن، ڇاڪاڻ
 ته انهن جي جا هڏي ٿئي پيئي آهي، سا وري گنڊجي نٿي سگهي.
 * هر وقت، حضرت بلال، نماز لاءِ ماڻهن کي سڏي ٿو، ۽
 جڏهن به سڏي ٿو، ته رسول الله جي نالي تي سڏي ٿو.
 * ۽ قومون، لڏي ويل جي ورثي جون طلبگار ٿينديون آهن،
 پر اسان وٽ هن جي نبوت ۽ هدايت جو ورثو آهي.

(۱۴)

* جڏهن ماڻهن هدايت ۽ سڌو رستو نه ڏٺو، ته اسان اهڙن
 گمراهه ماڻهن کي، رسول ڪريم جي تعظيم ۽ تڪريم سبب،
 ڪانئن دور رکيو.
 * جڏهن رسول ڪريم اسان وٽ هدايت ڪئي آيو هو، ته
 اسين سڀ، سچائيءَ ۽ پرهيزگاريءَ سان، خدا جا فرمائيندڙ
 ٿي ويا هئاسون.
 * اسان رسول ڪريم جي ان وقت مدد ڪئي، جڏهن ماڻهو
 ڪانئن ڦري ويا هئا. جيڪي مسلمان عقلمند هئا، سي ئي ڏانهن
 متوجھ ٿيا هئا.

(۱۵)

* اي حسين، بيشڪ اڄ نصيحت ڪرڻ وارو ۽ ادب سيکارڻ
 وارو آهيان. پوءِ، تون ان کي سمجهه. عقلمند اهو آهي،

جيڪو ادب سگي ٿو.

* پنهنجي مهربان پيءُ جي وصيت کي ياد رکڻ ۽ ڇاڪاڻ ته هو توهان کي ادب ۽ تعبير جي غذا سان پالي ٿو، ته جيئن توهين هلاڪ نه ٿيو.

* اي منهنجا پٽ، بيشڪ رزق جي ضمانت خدا جي طرفان آهي. پوءِ تنهنجي لاءِ لازم آهي ته جنهن شيءِ جي توکي گهرج آهي، سا چڱي طريقي سان حاصل ڪر.

* صرف مال گڏ ڪرڻ کي پنهنجو پيشو نه بڻاءِ، ۽ پنهنجي ڪمائيءَ جي طريقن ۾ خدا کان ڊڄندو ره.

* رب پاڪ سموري مخلوقات جي رزق جي ضمانت ڏني آهي ۽ مال ۽ دولت جي اها حالت آهي، جو اچي ٿي ۽ وڃي ٿي.

* جڏهن انسان ڪو وسيلو اختيار ڪري ٿو، ته انهيءَ وسيلي جي ذريعي، اک ڇنڀن کان اڳ، رزق هن وت پهچي وڃي ٿو.

* اي پٽ، بيشڪ قرآن شريف ۾ نصيحتون آهن. پوءِ انهيءَ ڪو اهڙو شخص، جيڪو انهن منجهان ادب سگي!

* الله جي ڪتاب کي پنهنجي گهر ۾ پڙهڻ، انهيءَ قوم جي اڳيان به قرآن شريف جي تلاوت ڪرڻ، جيڪا قرآن تي قائلو آهي.

* (قرآن کي) گهڻي غور ۽ فڪر سان پڙهڻ، ۽ عاجزيءَ سان ۽ تقرب حاصل ڪرڻ لاءِ پڙهڻ، ڇاڪاڻ ته الله جي نزديڪ آهڻي پيارو هوندو آهي، جيڪو سندس قربت چاهيندو آهي. * ۽ خلوص سان پنهنجي رب جي عبادت ڪرڻ، ۽ جيڪي

مثال، موقعن ڀٽاندر، ڏٺا وڃن ٿا، انهن مان سبق حاصل ڪر.
 * ۽ جڏهن تلاوت ڪندي، اهڙيءَ آيت تي پهچين، جيڪا
 ٻڍچارڻ واري هجي ۽ عذاب بيان ڪندي هجي، ته اهڙيءَ
 حالت ۾ ڪجهه ترس، جيئن تنهنجا ڳوڙها ڳڙي نڪرن.

* اي خداوندي تون جنهن تي به چاهين ٿو، پنهنجي عدل
 مطابق عذاب ڪرين ٿو. مون کي انهن ماڻهن مان نه ڪر،
 جن تي تنهنجو عذاب ٿيندو.

* بيشڪ، آءٌ پنهنجي خطائن ۽ لغزشن کان باز اچان ٿو. آءٌ
 انهن کان پري پڇي رهيو آهيان. اي خداوند! ڇا، منهنجو
 ڀڃڻ توکان سواءِ، ڪنهن ٻئي ڏانهن آهي؟

* ۽ جڏهن تون ڪنهن اهڙيءَ آيت تي پهچين، جنهن ۾
 چڱن وسيلن ۽ تعجب جهڙيءَ جنت جي تعريف هجي،
 ته تون پنهنجي پروردگار وٽ توبه ڪر، ۽ خلوص سان،
 دائمي بهشت جي طلب ڪر، جهڙيءَ طرح ويجهڙائيءَ چاهڻ
 وارا طلب ڪندا آهن.

* ۽ ڪوشش ڪر، شايد تون انهيءَ سرزمين تي پهچي وڃين،
 ۽ اهڙين جاين جي راحت حاصل ڪرين، جيڪي ڪڏهن به
 ويران نه ٿينديون.

* ۽ توکي اهڙي خوشي حاصل ٿيندي، جنهن جو مدو ڪڏهن
 به ختم نه ٿيندو ۽ شايد توکي شرف ۽ ڪرامت جو اهڙو ملڪ
 ملي وڃي، جيڪو توکان ڪڏهن به ڪسيو نه ويندو.

* جيڪڏهن تون ڪنهن نيڪ ڪم جو ارادو ڪرين، ته ان

ارادي ۾ سبقت حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪر ۽ انهن ٻرن خيالن جو خوف ڪر، جيڪي غالب پنهنجي ويندا آهن ۽ برابر مسلسل ايندا رهندا آهن.

* ۽ جڏهن تو ۾ ڪنهن برائيءَ جو ارادو پيدا ٿئي ۽ ته انهيءَ کان پنهنجي اک بند ڪري ڇڏ ۽ اهڙي ڪم کان بچ، جنهن کان بچڻ لازمي آهي.

* پنهنجي دوست لاءِ هٿ ۽ پانهون وڇائي ڇڏ. ان لاءِ اهڙو مهربان ٿي وڃ، جهڙو پيءُ پنهنجي اولاد لاءِ هوندو آهي.

* مهمان جي تعظيم ڪر، جيڪي هو تنهنجي سايي هيٺ آهي - ايتري قدر، جو هو توکي پنهنجو وارث سمجهي ۽ پنهنجائپ جي دعويٰ ڪري.

* انهيءَ شخص کي تون پنهنجو دوست بڻاءِ، جو تون هن سان پائيدارو ڪرين، ته هو به اهڙي پائيداري جي حفاظت ڪري ۽ تنهنجي دشمنن کي ماري.

* چڱن دوستن جي تلاش ڪر، جيئن ڪو مريض شفا جي گولا ڪندو آهي، ۽ ڪوڙن دوستن کي ڇڏي ڏي، ڇاڪاڻ ته اهي صحبت جي لائق نه آهن.

* جنگ ۽ تڪليف وقت پنهنجي دوست جي حفاظت ڪر، ۽ تنهنجي لاءِ اهڙي شخص سان دوستي ڪيڏن ضروري آهي، جيڪو ڪوڙ نه ڳالهائي.

* ڪوڙي کي ڇڏي ڏي. ان جي ويجهڙائي ۽ همسايگي ترک ڪر. ڇاڪاڻ ته ڪوڙو ماڻهو انهيءَ شخص کي به ڪوڙ ۾

لوده ڪري ڇڏيندو آهي، جيڪو ان وت ويهندو آهي.
 * ڪوڙو ماڻهو توهان کي پنهنجي زبان سان اهي شيون ڏيندو
 آهي، جيڪي اميدن کان به مٿي هجن، ۽ پوءِ دوکو ڏيئي،
 توهان کان وري اهڙيءَ طرح ڦيري ويندو آهي جهڙيءَ طرح
 لومڙي.

* ۽ ذليل خوشامدڙين کان بچ، ڇاڪاڻ ته اهي مصيبتن
 ۾ تنهنجي لاءِ اهڙي شخص وانگر آهن، جيڪو باهه پڙڪائيندو
 آهي پر وسائي نه ڄاڻندو آهي.

* اهڙا ماڻهو، انسان جي چوٽيءَ ۾ اهڙي وقت ڦرندا آهن،
 جڏهن کين ڪنهن شيءِ جي لالچ هوندي آهي. پر جڏهن
 زمانو مخالف ٿي ويندو آهي، ته هو به ظلم ڪرڻ لڳندا آهن
 ۽ غائب ٿي ويندا آهن.

* جيڪڏهن تون منهنجي نصيحت کي قبول ڪرين، ته بيشڪ
 مون توکي نصيحت ڪري ڇڏي آهي، ۽ بيشڪ نصيحت انهن
 سڀني شين کان سستي آهي، جيڪي وڪڻجن ٿيون ۽ خريد
 ڪجن ٿيون.

(۱۶)

* اي حسين، جڏهن تون ڪنهن شهر ۾ مسافر ٿين، ته اتي
 جي آڏاڻن ۽ معاشرت جو لحاظ رک.

* انهن ماڻهن ۾، پنهنجي عقلمنديءَ تي فخر نه ڪر، ڇاڪاڻ
 ته هر قبيلي ۾ عقلمند هوندا آهن.

وڪر سو وهاءِ ...

* ڪاش، ابي طالب جو پٽ، انهن ڪمن ۾ انهن اسبابن مطابق عمل ڪري!

* دنيا جي اسباب تي خوشي نه ڪر ۽ ان جي مصيبتن کان پريشان نه ٿي.

* ايندڙ وقت کي گذريل ئي سمجه، ته توکي راحت ٿي، ۽ حريصن وانگر تون سيڪنهن شيءِ جي تلاش نه ڪر.

* ڄڻڪ آءٌ بذات خود، پنهنجي اولاد سميت، جنگ جي ميدان ۾ موجود آهيان:

* (۽ ائين محسوس ٿو ڪريان ته) اسان جون ڏاڙهيون رت ۾ رڱيل آهن، جهڙيءَ طرح ڪنوار پنهنجي لعل لباس ۾ رنگين هوندي آهي.

* مون انهيءَ واقعي کي ڏٺو آهي، جيتوڻيڪ اهو چشمه دريده نه به آهي. مون کي (ان واقعي) جون ڪنجيون ڏنيون ويون آهن.

* آهي اهڙيون مصيبتون آهن، جيڪي توکي انهيءَ ڳالهه تي آماده ڪنديون ته تون (حق کان) ڦري وڃ. پوءِ تون انهن جي نازل ٿيڻ کان اڳ ئي تيار ٿي.

* جڏهن ته پيا ماڻهو، قيامت جي ڏينهن، مصيبتن ۽ پريشانين ۾ هوندا، تڏهن اسان جو مالڪ اسان لاءِ قيامت کي خوشگوار ڪندو.

* اي حسين، هوڻي تنهنجي خون جو قدر ڪرڻ وارو آهي. پوءِ، بهتر آهي ته تون انهن مصيبتن جي تڪليف ۽ رنج تي صبر ڪر.

* هر هڪ قتل جي عيوض، هزار هزار قتل ٿيندا ۽ (قاتلن جي) گروهن کي قتل ڪرڻ ۾ ڪا به گهٽتائي نه ڪئي ويندي .
* انهيءَ وقت، ظالمن کي انهن جي عذر ۽ انهن جي سختين جون ڳالهيون ڪو به نفعو ڪونه پهچائينديون .

* اي حسين، جدائيءَ تي غمگين نه ٿي، ڇاڪاڻ ته تنهنجي دنيا ته قربان ٿيڻ لاءِ پيدا ٿي آهي .

* موتين کان دريافت ڪر، ڇاڪاڻ ته آهي توکي فصاحت مان ٻڌائيندا ته منجهن، سندن مالڪن لاءِ، هميشگي ۽ دوام نه آهي .

* آءٌ دين آهيان، ۽ ايمان وارن لاءِ، ان ۾ شڪ جي ڪا به گنجائش نه آهي . (اها ڳالهه) قرآني آيتن ۽ احڪامن مان ثابت ۽ واضح آهي .

* پوءِ درود پڙهه پنهنجي نانا تي، محڪم رهه بلند اخلاق تي، ۽ آيتن جي طلبگارن تي سلام چئه .

(۱۴)

* مصيبتن جي وقت، صبر جي چادر پهري، ته جيئن توکي صبر جو ڦل حاصل ٿئي .

* هر هڪ ٽولي ۾، تحمل جا صاحب ۽ بردبار موجود آهن، ڇاڪاڻ ته بردباري ۽ تحمل ٿي سڀ کان وڌيڪ دوست آهن .

* دوست جي عهد ۽ پيمان جي حفاظت ڪر، ته جيئن توکي انهيءَ حفاظت جي سبب، پاڪ صاف مشرب جي لذت حاصل ٿئي .

- * هر هڪ نعمت تي خدا جو شڪر ڪر، ته هو توکي انهن نعمتن ۾ برڪت ۽ تسڪين بخشي.
- * ۽ ڪنهن به شخص لاءِ سواءِ انهيءَ شيءِ جي، جيڪا هو خود حاصل ڪري ٿو، ٻيو ڪجهه به نه آهي. پوءِ توکي گهرجي ته پنهنجي لاءِ بلند ترين مرتبو حاصل ڪر.
- * حلال طريقي مان رزق جي طلب ڪر، ته جيئن هر طرف کان تنهنجي روزيءَ ۾ برڪت پوي.
- * پنهنجي عزت ۽ آبروءَ جي حفاظت ڪر ۽ ان کي برباد نه ڪر ۽ ماتحتن کان بخشش ۽ عطا جو سوال نه ڪر.
- * جڏهن تنهنجو دوست تو وٽ احسان لاءِ اچي، ته پوءِ تون به پنهنجي دوست جي حقن کي واجب ۽ لازم سمجهه.
- * پنهنجي والدين جو معاف ٿيڻ ۽ پنهنجي پرهيزگار ڀاڙيسرين ۽ عزيزن جو مددگار ٿيڻ.

(۱۸)

- * جوان مرد لاءِ حسب ڪابه شيءِ نه آهي. حسب ان وقت تائين مڪمل نه آهي، جيستائين ان ۾ ادب شامل نه آهي.
- * علم حاصل ڪر ۽ ادب سکڻ، ته جيئن تون انهن مان بهره اندوز ٿين ۽ علم جي طلب کي بهتر سمجهين.
- * اها دوستي صحيح نه آهي، جيڪا قائم نه رهي سگهي. ان ۾ ته عهد جي پورائي ۽ دوست جي حقن جي نگراني، غصي جي حالت ۾ به، هجي.

* جيڪو حضرت محمد صلعم جي دين مان ادب ٿو سگهي
سگهي، آهو پريشان حال ۽ مضطرب رهي ٿو.

(۱۹)

* زمانو، وقتي، پنهنجي گردن جي ڦاهي، تنهنجي گردن ۾
وجهي ڇڏيندو آهي، پر توکي انهيءَ ڳالهه تي پريشان نه ٿيڻ
گورجي، بلڪه ان کان گريز ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ گهرجي.
* بيشڪ، پريشان ٿيڻ وارو، ڇڪڻ جي حالت ۾ ڳچيءَ واري
گهٽي کي وڌيڪ تنگ ڪري ٿو.

(۲۰)

* آءُ پنهنجي نفس کي صبر ڪرڻ لاءِ چوان ٿو، پر هو نهايت
تنگ آهي. زماني هن تي عجيب ڪارناما ظاهر ڪيا آهن.
* پنهنجي نفس کي چوان ٿو ته هو زماني جي سختيءَ تي
صبر ڪري؛ جيڪو صاب حسب هوندو آهي، آهو صابر به
هوندو آهي:

* ۽ جلد ئي، رب پاڪ پنهنجي اجر جا دروازا کوليندو، ۽ ان
۾ تڪليفن جي عيوض راحت آهي.

(۲۱)

* جڏهن دليون ناآميدِيءَ هيٺ اچي وينديون آهن، ته ڪشادو
سينو به تنگ ٿي پوندو آهي.

* (ان وقت) سختيون (دل ۾) جڳهه پيدا ڪري وٺنديون آهن

۽ غم پنهنجي گهرن ۾ (دلين ۾) قائم ٿي ويندو آهي.
 * ان وقت غم ٽارڻ جي ڪا به صورت نظر نه ايندي آهي ۽
 پر تنهن هوندي به صاحب تدبير پنهنجي تدبيرن کان مطمئن
 هوندو آهي.

* (اهڙيءَ) نا اميديءَ جي وقت، تو وٽ ڪو به سوالِي پهچي
 وڃي، ته آهو خدا تعاليٰ تو تي احسان ڪري ٿو.
 * جڏهن سڀ سختيون انتها جي درجي تي پهچي وينديون
 آهن، ته پوءِ راحت نزديڪ اچي ويندي آهي.

(۲۲)

* ذلت جي رستي عيش آرام جي طلب نه ڪر، ۽ پاڻ کي
 ڪميٽيءَ طلب يا بريءَ خواهش کان مٿاهون رک.
 * جڏهن تون محتاج ٿي پوين، ته پنهنجي محتاجيءَ کي دور
 ڪرڻ جي ڪوشش ڪر، پر هر ڪم-ظرف کان پري ره.
 * تنهنجو رزق جلد ئي تو وٽ پهچي ويندو، پوءِ چاهي اهو
 ستارن کان به پري هجي.

(۲۳)

* تون مون کان نه پڇ ته ”تنهنجو ڪهڙو حال آهي.“
 چاڪاڻ ته آءٌ زماني جي حادثن تي به صبر ڪرڻ وارو آهيان.
 * آءٌ انهيءَ ڳالهه جو خواهشمند آهيان ته دوست کي خوش
 ۽ دشمن کي رنجيده نه ڏسان.

(۲۴)

* جڏهن دنيا تو تي بخشش ڪري، ته تون به مال جي سخاوت ڪر.

* سخاوت سخيءَ کي فنا نه ٿي ڪري، ۽ ڪنجوسي سخاوت کي باقي نٿي رکي سگهي.

(۲۵)

* مال جي ڪثرت انسان جي عين کي ڍڪي ڇڏي ٿي. دولت مند جيڪو ڪجهه چوي ٿو تنهن کي سچ سمجهيو وڃي ٿو، حالانڪ اهو ڪوڙ هوندو آهي.

* مال جي ڪمي انسان جي عقل کي ذليل ڪري ٿي. ماڻهو ان کي احمق سمجهن ٿا، حالانڪ اهو ئي عقلمند هوندو آهي.

(۲۶)

* مون هر سختيءَ تي غلبو حاصل ڪيو، پر محتاجي مون کي ڊيڄاري ٿي.

* جيڪڏهن آءٌ محتاجيءَ کي ظاهر ڪريان، ته ان ۾ برائي آهي. جيڪڏهن مان ان کي لڪايان ته اها مون کي تڪليف وسائيندي.

(۲۷)

* جيڪڏهن دنيا دانائيءَ، عقل ۽ فضيلت سان حاصل ٿي
 مگهي ها، ته آءُ ان جي بلند مرتبي تائين پهچي وڃان ها.
 * پر، روزي هڪ حصو آهي ۽ تقسيم ٿيل شيءِ آهي، جيڪا
 خدا تعاليٰ جي فضل سان ملي ٿي، ۽ نه طلب ڪرڻ واري
 جي تدبير سان.

(۲۸)

* الله جي طرفان انسان لاءِ عمدو حصو آهي عقل. چڱين
 شين ۾ ڪا به ٻي اهڙي شيءِ نه آهي، جيڪا عقل جي برابر هجي.
 * الله تعاليٰ جڏهن انسان جو عقل مڪمل ڪري ڇڏيو، ته
 ڇڻ هن جا اخلاق ۽ مقصد به مڪمل ٿي ويا.
 * عقل جي ڪري، جوان مرد، ماڻهن ۾ رتبو حاصل ڪري
 ٿو ۽ عقل سان ئي هن جي معلومات ۽ تجربو جا ڪم هلندا
 رهن ٿا.
 * جوان مرد، ماڻهن جي محفل ۾، پنهنجي عقل جي صحت
 سبب، زينت جو صاحب نظر اچي ٿو.
 * انسان جي ڪم عقلي، ماڻهن ۾، کيس بدنام ڪري ٿي،
 پوءِ چاهي ان جو حسب نسب ڪيترو به اعليٰ هجي.
 * جيڪو شخص، عقل ۽ شجاعت جي لحاظ کان، (بين تي)
 غالب هوندو آهي، ته ان تي وري سخي، روزيءَ جي معاملي
 ۾، غالب رهندو آهي.

(۲۹)

* اسان جي دور ۾ مصيبتون هجن ته عجب جهڙي ڳالهه نه آهي، پر (هن دور ۾) سلامتيءَ جو هجڻ ان کان به وڌيڪ تعجب جهڙي ڳالهه آهي.

* لباس سان اهڙي خوبصورتِي حاصل ڪانه ٿي ٿئي، جيڪا زينت بخشي. سڄي زينت ته علم ۽ ادب سان ئي آهي.
* اهو چوڪرو ڀيتم نه آهي، جنهن جو پيءُ سري ويل هجي.
پر ڀيتم اهو آهي، جيڪو عقل ۽ ارادي کان محروم هجي.

(۳۰)

* تنهنجو حسب نسب ڪهڙو به هجي، پر ادب سک، ڇاڪاڻ ته تنهنجيون خوبيون توکي نسب کان بي نياز ڪري ڇڏينديون.
* بيشڪ، جوان مرد آهو آهي، جيڪو چوي ته آءُ ههڙو آهيان؛ جوان مرد آهو نه آهي، جيڪو چوي ته منهنجو پيءُ ههڙو هو.

(۳۱)

* اي فخر ڪرڻ وارا، نسب تي فخر ڪرڻ جهالت آهي، ڇاڪاڻ ته بيشڪ سڀ ماڻهو هڪ ماءُ پيءُ جو اولاد آهن.
* ڇا، تون ائين سمجهين ٿو ته هو چانديءَ مان پيدا ٿيل آهن، يا لوهه مان يا ٽاسي مان، ۽ تون سون مان!
* ڇا، تون سمجهين ٿو ته آهي نفس جي فضيلت مان پيدا

وڪر سو وهاءِ ...

ڪيا ويا آهن! انهن ۾ ته سواءِ گوشت، هڏي ۽ مشڪن جي،
 ٻيو ڪجهه به نه آهي.
 * بيشڪ، عقل، شرم، پرهيزگاريءَ ۽ ادب تي فخر ڪرڻ
 مناسب آهي.

(۳۲)

* مون پنهنجي نفس کي ادب سيکاريو، ۽ ادب ۽ خدا جي
 خوف کان سواءِ، مون ٻيو ڪجهه به نه حاصل ڪيو آهي.
 * هر حال ۾، گهٽ ڳالهائڻ، ڪوڙ ڳالهائڻ کان زياده
 بهتر آهي.
 * ماڻهن جي گلا ڪرڻ ئي گلا ڪندڙن لاءِ برائي آهي. ان
 کي رب پاڪ ڪتابن ۾ حرام قرار ڏنو آهي.
 * اي نفس، جيڪڏهن تنهنجي گفتگو چانديءَ جي آهي، ته
 بيشڪ خاموشي وري سون جي برابر آهي.

(۳۳)

* جنهن جواب ڏيڻ کان پرهيز ڪئي، تنهن پنهنجي آبرو
 سلامت رکي. ۽ جنهن ماڻهن مان نيڪي ڪئي، تنهن صحيح
 ڪم ڪيو.
 * جنهن ماڻهن کي اهم سمجهيو، ته ان کان ماڻهو ٻڃندا؛
 پر جيڪو ماڻهن کي ذليل سمجهي ٿو، ان کان ماڻهو ڪونه ٻڃندا.

(۳۴)

* بي عقل ماڻهو، پنهنجي نادانيءَ سبب، مون سان مقابلو ڪن ٿا. انهن کي ته جواب ڏيڻ به منهنجي لاءِ برو آهي.
 * اهي ماڻهو جيتري به بي عقلي ڪن ٿا، آءٌ اوتروئي وڌيڪَ تحمل ڪريان ٿو. عود جي ڪاٺي زياده جلڻ سان ئي خوشبوءِ پيدا ڪندي آهي.

(۳۵)

* پنهنجي ڀائرن جي عين تي پردو وجهي ڇڏڻ ۽ انهن جي گناهن کي لڪائي ڇڏڻ.
 * بيوقوف جي ظلم تي صبر ڪر، ۽ ٿوري دير ترس، پنهنجي نفس جي بيوسيءَ سبب، ان جو جواب ڏيڻ ڇڏي ڏي. ظالم کي محاسب (رب پاڪ) جي حوالي ڪري ڇڏڻ.

(۳۶)

* وفا به، ماضيءَ وانگر، گذري وئي آهي. ماڻهو (هاڻي) مڪر ۽ فريب جا پابند آهن.
 * اهي ماڻهو پاڻ ۾ (ظاهري طرح ته) دوستيءَ جو اظهار ڪن ٿا، پر انهن جون دليون وڃن جي ڏنگ سان ڀريل آهن.
 * منهنجو علم گهڻو آهي ۽ منهنجا اخلاق مهذب آهن ائين جيڪو پاڻ کي پاڪيزه ظاهره ڪري ٿو، اهو (انهيءَ اظهار سبب) بدبخت آهي.
 * جيڪڏهن آءٌ هزار دشمن ڳوليان ته آهي آءٌ ٻولي سگهندس.

پر جيڪڏهن آڻ هڪ دوست جي طباب ڪريان ته ان ۾ ڪا سڀا بي
آسان ٿي ڪانه سگهندي.

(۳۷)

* اي منهنجا پالڻ وارا، منهنجي قدن ۽ دل کي ثابت رک!
اي منهنجا رب، تون پاڪ آهين ۽ تون ئي منهنجي لاءِ ڪافي
آهين.

(۳۸)

* (اي خدا!) تنهنجو بندو پنهنجي گناهن جي پيڙا کان ڪيرو،
ٿي پيو آهي - هن جو جسم ڪمزور ٿي ويو آهي ۽ بلند آواز
سان روئي ٿو.

* هن کي، شب بیداريءَ سبب، تڪليف پهچي ٿي ۽ هن جو
جسم وڻ جي ٽاريءَ وانگر سنهو ٿي ويو آهي.

* خوف سندس رنگ بدلي چڙيو آهي، چاڪاڻ ته هن کي
اڃا وڏين ۽ ڊگهين مصيبتن جو مقابلو ڪرڻو پيو آهي.

* هو توکي آه ۽ آزاريءَ مان پڪاري ٿو ته اي منهنجا
رب، تون منهنجا گناهه بخش ڪر ۽ منهنجا عيب لڪاءِ.

* آڻ پنهنجي التجا ماڻهن وٽ، فرياد رسيءَ خاطر، کڻي ويس،
پر مون مخلوق ۾ ڪو به جواب ڏيڻ وارو ڪونه ڏٺو.

* اي رب، جيڪو توکي پڪاري ٿو، تون ان کي جواب ڏين
ٿو. اي منهنجا محبوب، تون پنهنجن بدنن جون تڪليفون

ڪري ڇڏين ٿو.

نهجي بيماري تون ڄاڻين ٿو ۽ توت ان جو علاج آهي.
ڪير آهي، جيڪو تو جهڙو علاج ڪري!

(۳۹)

بگڏهن تون ڪنهن جو دشمن ٿيڻ چاهين ته ان سان
ز ملاقات ڪندو ره. جيڪڏهن تون چاهين ته دوستي
ن، ته ڏينهن جو ناغو ڪري، ملاقات ڪر.
ٿهوءَ سان ملاقات صرف ضرورت سارو بهتر آهي، پر
ٿهن ان کي وڌائون، ته محبت ۾ فساد پيدا ٿي ويندو.

(۴۰)

ن کي تعجب آهي اهڙي ڏکويل تي جيڪو بي صبريءَ
لائق دوست لاءِ روئي رهيو آهي؛
انيءَ سان، گريبان ڦاڙي، واويلا ڪري روئي ٿو، جڻڪ
ڪا عجيب و غريب شيءِ آهي.
ت جي معاملي ۾، الله تعاليٰ سموري مخلوق کي
ان ڪيو آهي - ايتري قدر، جو الله جي رسول کان به
کمي باز نه رکيو ويو.
ا جو فرشتو، هر روز، انسان کي آواز ڏيندو رهي ٿو ته
لاءِ پيدا ٿيندا رهو.

(۴۱)

* مون دنيا جهڙي بي ڪا به اهڙي شيءِ ڪانه ڏني آهي،
جو ان جا رهڻ وارا مٿس ايترا فريفته هجن؛ ۽ موت جهڙي ٻي
ڪا به شيءِ ڪانه ڏٺيم، جيڪا زماني جي هم نشينن کي ايترو
غمزده ڪري ڇڏيندي هجي.

* اسين پنهنجي عزيز جي قبر جي نشان وٽان اهڙيءَ طرح
لنگهون ٿا، ڇوڪ اسان کي انهيءَ شخص سان ڪو تعلق ئي
ڪونه آهي!

* خدا جو قسم، مون هر گهڙيءَ جڏهن به چاهيو، انهيءَ
شخص سان ملاقات ڪئي، جنهن جو ساٿي مري چڪو آهي.
* جڏهن ڪنهن طريقي سان، مان زماني کي صبر ڪرڻ تي
آماده ڪندو آهيان، ته هر روز جا روئڻ وارا وري انهيءَ جي
غم کي تازو ڪري ڇڏيندا آهن.

(۴۲)

* ماڻهن تي فرض آهي ته هو توبه ڪن، تنهن سان گڏ
انهن لاءِ واجب آهي ته گناهه ڪرڻ به ڇڏي ڏين.
* زماني جي رفتار تعجب واري آهي، پر ماڻهن جو ان کان
غافل رهڻ وڌيڪ تعجب واري ڳالهه آهي.
* زماني جي مصيبتن کي سهڻ ڪنن ڪم آهي، پر ان جي
ثوابن کي ضايع ڪرڻ اڃا به وڌيڪ سخت آهي.
* هر اها شيءِ، جنهن جي اميد ڪئي ويندي آهي، سا قريب

ٿيندي ويندي آهي، پر موت انهن سڀني شين کان وڌيڪ
قريب تر آهي.

(۴۳)

* منهنجو مٿو مفير ٿي ويو آهي، پر لالچ جو سراب مفيد نه
ٿيو آهي. بيشڪ دنيا جو حريص رنج هر گرفتار آهي.
* مون کي ڇا ٿي ويو آهي، جو آءُ پاڻ کي وڏي مرتبي
جو متلاشي ڏسان ٿو. پوءِ جڏهن ڪنهن هڪ مرتبي تي
پهچان ٿو، ته منهنجي نظر وري وڏي مرتبي تي پوي ٿي.
* اي خدا، مون کي قسم آهي تنهنجي ربانيت جو ته آءُ
نامعلوم ڪيترن گهرن وٽان لنگهيو آهيان، جيڪي عيش عشرت
خاطر بنايا ويا هئا؛

* پر موت جو عقاب انهن جي چوڌرڻ ڦريو، جنهن کان پوءِ
اهي گهر آهه ۽ فرياد مان پرڃي ويا.
* پنهنجي خواهش جو لغام پڪڙ ۽ ان جي طلب هر سرڪشي
نه ڪر. خدا جو قسم، خواهش جي خوراڪ تلاش ڪرڻ مان
هٿ نه ايندي آهي.

* بيشڪ، مال کي آهوئي شخص کائي ٿو، جنهن (طلب
جو) گهوڙو نه ڊوڙايو آهي. جنهن شخص، دولت جي طلب
جي ڪوشش ڪئي، سو پنهنجو مال (مرڻ کان پوءِ) ڇڏي
وڃي ٿو.

(۴۴)

* تون ڪيستائين عاشقيءَ جو دامن چڪيندو رهندين! تنهنجي

حالت ته اها آهي، جو پوڙهائپ تنهنجي جوانيءَ جي لاهي ورتي آهي.

* پوڙهائپ جي بلال تنهنجي سر جي چوڦير آواز ڏيئي آهي ته تون هلڻ لاءِ تيار ٿي وڃ.

* تون مٽيءَ مان پيدا ڪيو ويو آهين ۽ جلد ئي تون آن تون جي هيٺان غائب ڪيو ويندين.

* اي انسان، تو اهڙيءَ جڳهه ۾ رهڻ جي لالچ ڪهه جيڪا قائم نه رهندي. پوءِ، تون اها لالچ نه ڪر، ڇا ته تنهنجو پير رکاب ۾ پيل آهي.

* اي وڏين محلاتن وارو، انهن محلاتن کي ننڍو ڪهه ڇاڪاڻ ته بيشڪ توهين ننڍين قبرن جي اندر رهڻ وارا آ

(۴۵)

* منهنجي بدن جي گرمي مٽي جي وارن سفيد ٿيڻ سان ٿي ويئي. جڏهن پهريءَ جي چمڪ ظاهر ٿي، ته منهنجي م تاريڪ ٿي ويئي.

* اي (موت جا) آڻو، تو منهنجي وات ۾ ان وقت آ ٺاهيو، جڏهن آتان جو لئونڊڙ کانءُ آتان آڏامي ويو.

* اي موت، تو منهنجي زندگيءَ جي ويراني ڏني، پر ته منزل به ويران گهرن مان ئي گذري ٿي.

* ڇا، آءُ هن کان پوءِ به عيش سان زندهه رهندس، جنهن بدن تي پهريءَ جو سايو پئجي چڪو آهي، جنهن کي د

خضاب فنا ڪري نٿو سگهي.

* انسان جي زندگي، پيريءَ کان اڳ، چڱي هوندي آهي. ۽ جڏهن جواني منهن موڙي ٿي، تڏهن زندگي رُسي وڃي ٿي.

* جڏهن ماڻهوءَ جي چهري جو رنگ زرد ٿي وڃي ٿو ۽ سندس مٿو اڇو ٿي وڃي ٿو، ته ان وقت سندس زندگيءَ جي خوشي به غائب ٿي وڃي ٿي.

* پنهنجي جاه ۽ عالي منزلت جي زڪوات ادا ڪندو ره، ڄاڻي ڇڏ ته اها انهيءَ سال جي زڪوات مثل آهي، جيڪا مڪمل ٿي چڪو آهي.

* بيواهن ماڻهن سان پلائي ڪر، توڻي جو تون انهن جو گردنن جو مالڪ آهين. بزرگ شخص لاءِ، دعا جي وڪر جو حاصل ڪرڻ ئي سڀ کان چڱي تجارت آهي.

* مون (دنيا ۾) غرور ۽ حسرت کان سواءِ ڪجهه به نه ڏٺو آهي، ۽ ان جو مثال بياباني زمين ۾ چمڪندڙ واريءَ جهڙو آهي * هيءَ دنيا ڪني ڍونڍ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي جنهن تي ڪن جو هجوم هوندو آهي ۽ اهي ان کي ٻلا ڏانهن ڇڪڻ جو آدم ڪندا رهندا آهن.

* جيڪڏهن تون دنيا کان پرهيز ڪئي، ته پوءِ اهل دنيا جي هٿن کان به محفوظ رهي سگهين ٿو، ۽ جيڪڏهن تون ان ڏانهن لاڙو ڪيو ته ان جا ڪتا تو سان وڙهندا.

* فضول ڪمن کي ڇڏي ڏي، ڇاڪاڻ ته انهن ڪمن جو

ڪرڻ پرهيزگارن لاءِ حرام ڪيو ويو آهي .
 * زمين جي مٿانهين تي فخر ڪري نه هل، ڇاڪاڻ ته ٿورن ئي
 ڏينهن کان پوءِ زمين جي مٿي تنهنجي مٿان وري ويندي .
 * خوشي آهي انهيءَ شخص لاءِ، جنهن قبر کي پنهنجو گهر
 سمجهيو آهي. انهيءَ قبر جا دروازا بند آهن ۽ مٿن پردا
 چڙهيل آهن .

(۳۶)

* اسين ڪنهن ڇمن ۾ هڪ اهڙيءَ ڪبوترن جي جوڙيءَ
 مثل هٿاسون، جيڪي ڪنهن تندرستيءَ ۽ جوانيءَ جي وٺ مان
 ميوو کائيندا آهن .
 * زماني، اسان جي معاملي ۾ دخل اندازي ڪري، اسان جي
 درميان جدائي ڪري وڌي . تحقيق، زمانو دوستن جي وچ ۾
 جدائي پيدا ڪرڻ وارو آهي .

(۳۷)

* ٻه شيون اهڙيون آهن، جو جيڪڏهن انهن تي رت جا
 ڳوڙها به ڳڙجن - ايتري تائين، جو ٻنهي اکين جي بينائي
 ختم ٿيڻ جو وقت به اچي وڃي -
 * پر تڏهن به انهن ٻن جي حق جي ڏهين حصي تائين به
 نه پهچي سگهجن. ۽ انهن ٻن شين مان مراد آهي جوانيءَ جو
 خاتمو ۽ دو-تن جي جدائي .

(۴۸)

* ڏينهن ۽ زمانو اهڙا نه آهن، جهڙو تون انهن کي ڏسين ٿو. انهن ۾ ته مال ۽ دولت جي بربادي ۽ دوستن جي جدائي پريل آهي.

* تحقيق، جنهن انسان زماني جو تجربو حاصل ڪيو آهي، سو ان جي گردش کان ڪونه ٿو ڊڄي. ان کان الهت بيوقوف ڊڄندو آهي.

(۴۹)

* تو پنهنجي همعصرن کي ڏٺو آهي ته اهي ڪهڙيءَ طرح فنا ٿي ويا. اهي ماڻهو ناپيد ٿي ويا. پوءِ انهن لاءِ چيو ويو ته فلاڻو چڱو هو ۽ فلاڻو برو.

* هيءَ دنيا نانگ مثل آهي، جيڪو زهر هاري ٿو، ۽ ان جو ظاهر نرم معلوم ٿيندو آهي.

* ڪيترا ئي ڪم اهڙا آهن، جن جو ظاهر مون بيشڪ سخت ڏٺو، پوءِ جڏهن مون انهن کي آسان ڪيو ته اهي آسان ٿي ويا.

(۵۰)

* تحقيق، دنيا فنا ٿيڻ واري آهي ۽ ان لاءِ بقا نه آهي. بيشڪ، دنيا انهيءَ گهر وانگر جنهن کي ڪورينٽي ٺاهيو هجي. * اي روزيءَ جا حريص، تنهنجي لاءِ دنيا ۾ ڪافي روزي آهي.

وڪر سو وهاءِ ...

پنهنجي جان جو قسم ته جيڪو ڪجهه آهي، اهو ٿوري عرصي
۾ فنا ٿي ويندو.

(۵۱)

ڇا، تو نه ڏٺو ته زماني ۾ رات ۽ ڏينهن آهن، جيڪي
ڪ هفتي کان ٻئي هفتي تائين بدلتا رهن ٿا.
پوءِ بدائي ڇڏ ته نئون ڪپڙن لاءِ پراڻو ٿيڻ ضروري آهي،
هڪ جاءِ تي گڏ ٿيل شين لاءِ اوڙ ڪر ٿيڻ لازمي آهي.

(۵۲)

تحقيق، آڱ شروعات ۾ بيجان هوس ۽ پوءِ زنده ڪيو ويس.
ٿوري ئي عرصي کان پوءِ، آڱ وري بي جان ٿي ويندس.
توڪي هي فاني گهر زياده پسند آهي: هاڻي ته پلا بقا
اري گهر لاءِ ڪو ٿمر تيار ڪر.

(۵۳)

جنهن ماڻهوءَ کي سڀاڻي مرڻو آهي، تنهن لاءِ هڪ ڏينهن
ي اندازي جيتري روزي، ڪپڙو ۽ گهر ڪافي آهي.
ڪڏهن ته هو اڌ ڏينهن ۾ ئي مري وڃي ٿو ۽ ان جي
زيءَ جو اڌ حصو بيڪار ۽ ضايع ٿي وڃي ٿو.

(۵۴)

گهر، جيڪو ماڻهو جي رهڻ جي جاءِ آهي ۽ ڪپڙو،

جيڪو ماڻهوءَ جي اوگهڙ کي ڏيکي ٿو، ۽ روزي -
 * سي اهڙي شخص لاءِ ڪافي آهن، جيڪو زندهه آهي، ۽
 اهڙي شخص لاءِ تمام زياده آهن، جيڪو مري ويندو.

(۵۵)

* ڇا، هڪ مضبوط زره موت کي روڪي سگهي ٿي، جڏهن
 آهو پنهنجي مقرر وقت تي اچي پهچي ٿو؟
 * بيشڪ، آءٌ خوب ڄاڻان ٿو ته هر آها شيءِ جيڪا هن وقت
 يڪجاڻ آهي، سا هڪ ڏينهن منتشر ٿي واريءَ حالت ۾ بدلجي
 ويندي.

* موت ته برحق آهي، ۽ موت هڪ شربت مثل آهي جيڪو
 تنهنجي طرف ايندو. پوءِ (اي علي)، انهيءَ شربت مان پنهنجي
 نفس کي پاڪ ڪرڻ لاءِ تيار ٿي.

(۵۶)

* مون لڏتن کان پاڻ پٽلي ورتو ۽ انهن جي طرف کان
 منهنجو رخ ڦري ويو. مون پنهنجي نفس تي صبر کي لازم
 قرار ڏنو ۽ هو ثابت قدم رهيو.

* انسان جي وس ۾ اها ڳالهه نه آهي ته هو پنهنجي نفس
 کي سڪون ۽ قرار بخشي سگهي. جيڪڏهن نفس لالچ ۾ مبتلا
 آهي، ته هو خواهشون ڪندو رهندو. جيڪڏهن ائين نه هجي،
 ته جيڪر انسان جو غم دور ٿي وڃي.

(۵۷)

* آء پنهنجي اکين کي چوندو آهيان ته (عورتن کي) ڏسڻ کان باز رهو. اي اک، تون ڪنهن کي به لکي چي نه ڏس. *
 ڪيتريون ئي اهڙيون نظرون آهن، جيڪي دل ۾ خواهشون پيدا ڪن ٿيون، ۽ دليون وري اهڙين خواهشن سبب حسرت ۽ افسوس ۾ مبتلا ٿي وڃن ٿيون.

(۵۸)

* اي تنهنجا دوست، ڪوبه معاملو اهڙو نه آهي، جيڪو هميشه رهي، پوءِ کڻي اهو ڪيترو به وڏو هجي. *
 * پوءِ جيڪڏهن ڪا آزمائش ڪنهن ڏينهن پيش اچي، ته ان کان هرگز نه بچ، ۽ ان جي وڌيڪ شڪايت به نه ڪر، پوءِ چاهي تنهنجي قدمن ۾ لغزش به اچي وڃي. *
 * ڪيترا ئي جوانمرد آزمائش ۾ مبتلا ڪيا ويا. پوءِ انهن صبر کان ڪم ورتو، تان جو اهي انتقال ڪري ويا.

(۵۹)

* تحقيق، اهل بيت وارن سان ڪنهن لاءِ به مختصر گفتگو ڪرڻ زياده عمدي ڳالهه آهي ۽ ان ۾ زيادتي ڪرڻ معيوب آهي. *
 * خاموش شخص لغزش نه کائيندو آهي. البت زياده ڳالهائڻ وارو لغزش کائي ٿو. خاموش رهڻ وارو عين کان پاڪ رهي ٿو.

* جيڪڏهن ڳالهائڻ وارو چانديءَ جهڙي گهنگو ڪري ٿو، ته خا،وشي هڪ موتي آهي، جيڪو ياقوتن سان سينگاريل آهي.

(۶۰)

* جڏهن حادثات، پنهنجي انتها کي پهچي ويندا آهن ۽ آهو وقت ويجهو اچي ويندو آهي، جو جانيون ضايع ٿيڻ تي پهچي وڃن؛ * ۽ جڏهن ڪا مصيبت شديد ٿيندي آهي ۽ صبر ويندو رهندو آهي، ته ان وقت نجات حاصل ٿي ويندي آهي.

(۶۱)

* نڪ مائهن سان دوستي رک، ته سلامتي ۽ نجات حاصل ڪرين، ڇاڪاڻ ته جيڪو ٻرن جي صحبت اختيار ڪري ٿو، سو ڪنهن نه ڪنهن ڏينهن شڪار ٿي ويندو. * تون پاڻ کي انهيءَ ڏينهن کان بچاءُ، جو تون ڪنهن جاهل سان مذاق ڪرين ۽ پوءِ اهڙي معاملي جو مقابلو ڪرڻو پوي ٿي، جنهن کي تون نه چاهيندو هجين. * مائهن کي گاريون ڏيڻي ۽ انهن جي گلا ڪري، مٿن نڪت چيني نه ڪر؛ اهڙي وقت ته تنهنجو مثال اهڙي ڪتي جهڙو هوندو، جيڪو هروڀرو پونڪندو آهي. * جڏهن بخشش ڪرڻ وارو تو وٽ حاجتمند ٿي اچي، ته تون ان سان ڪشاده دليءَ سان پيش اچ ۽ پنهنجي جوانمرديءَ ۽ همت جو ثبوت ڏي.

(۶۲)

* پنهنجو راز، پاڻ کان سواءِ، ڪنهن ٻئي تي ظاهر نه ڪر،
 ڇاڪاڻ ته هر هڪ رازدان لاءِ هڪ رازدان هوندو آهي.
 * بيشڪ، مون گمراهه ماڻهن کي ڏٺو آهي ته اهي ڪنهن
 به ڳالهه کي صحيح حالت ۾ پيش نه ڪندا آهن.

(۶۳)

* جيڪڏهن تون فراغت ۽ آرام جو طالب آهين، ته خدا جي
 ويجهڙائيءَ لاءِ، ٻه رڪعتون نماز غنيمت ڄاڻ.
 * جيڪڏهن تون ڪنهن فضول ڳالهه جو ارادو ڪرين، ته
 ان وقت، ان جي بجاءِ، ”سبحان الله“ چوندو ره.

(۶۴)

* توکي پنهنجي ماءُ ۽ پيءُ، پنهنجي سان نيڪي ڪرڻ گهرجي.
 ۽ توکي پنهنجي غيرن سان به ڀلائي ڪرڻ گهرجي.
 * صرف پرهيزگارن ۽ پاڪبازن جي صحبت اختيار ڪر، ڇاڪاڻ
 ته پاڪدامن ۽ پارسا ماڻهو پنهنجي وعدن کي پوري ڪرڻ
 وارا هوندا آهن.

* جڏهن تون ڪنهن آزاد طبع ۽ ادب ڪرڻ واري سان ملڻ
 چاهين، ته شانائتن آزاد ماڻهن جي اولاد سان مل، جو اهي
 پنهنجي گهر جي به زينت هوندا آهن.
 * آءٌ تنهنجي مخلص دوست جي دوستيءَ تان فدا ٿي وڃان --

تون ماڻهن کي ايڏائڻ کان باز ره، پنهنجي زبان کي ضابطي هيٺ رک.

* مڪروه حرڪتن کان پنهنجون اکيون بند ڪري ڇڏ، ۽ پنهنجي پاڙيسريءَ کي اذيت پهچائڻ کان پرهيز ڪر.

* هر حادثي ۾، الله تي مضبوط اعتقاد رک، ته پوءِ رب پاڪ توکي آخري گهڙيءَ تائين دشمنن جي نظرن کان محفوظ رکندو.

* الله تي ڀروسو ڪري، ڪم ۾ هٿ وجهي، ۽ الله کان سواءِ ٻئي ۾ اسيد نه رک، ۽ خدا جي نعمتن جو منڪر نه ٿي.

* وڏي همت، سٺي اخلاق ۽ چڱين عادتن سان مال خرچ ڪري، بزرگيءَ جي طلب ۾ ڪوشش ڪر.

* دنيا ۾ هميشگيءَ جي اسيد جو بنياد قائم نه ڪر، ڇاڪاڻ ته هن دنيا ۾ ڪا به زنده شيءَ هميشه رهڻ واري نه آهي.

* جنهن دوست جي دوستي خدا واسطي نه آهي، تنهن کي تون خبر ڏي ته (رب کان وڌيڪ) دوستي رکڻ وارو ٻيو ڪو به نه آهي.

(۶۵)

* ڪيترا ئي همت وارا اهڙا به آهن، جن جو نفس ظلم ۽ مٽم ڪرڻ سان خوش نه ٿيندو آهي. اهي شخص اڳواڻ، نيڪ ۽ بزرگ آهن.

* اعليٰ بلنديءَ وارو، پنهنجي هٿ تان هيٺ لهي آيو آهي،

وڪر سو وهاءِ ...

ڇاڪاڻ ته هن پاڻ ۾ سخاوت ۽ اڳواڻيءَ جي صفتن جو اظهار ڪيو آهي.

* نغز آهو ڪري، جنهن کي رب پاڪ ائين ڪرڻ جي لائق بنائي، يا الله جي مدد سائس شامل حال هجي ۽ پاڻ هڪ نجات حاصل ڪيل رب جو بندو هجي.

* آها تلوار تلوار نه آهي، جيڪا هميشه ميان ۾ اندر رکيل هجي؛ پر تلوار آها آهي، جيڪا ميان مان نڪري ظاهر ٿئي.

(۶۶)

* بلند مرتبي جي طلب ۾، پنهنجي وطن کان پري هليا وڃو ۽ سفر ڪريو، ڇاڪاڻ ته سفر ڪرڻ ۾ فائدا آهن.

* پوءِ، جيڪڏهن ائين چيو وڃي ته سفر ڪرڻ ۾ تڪليف ۽ محنت آهي ۽ سفر ڪرڻ وقت خشڪ جهنگل طي ڪرڻا پون ٿا، ۽ سختيون سهڻيون پون ٿيون.

* ته پوءِ، جوان مرد لاءِ هڪ جڳهه تي ويهي رهڻ کان موت بهتر آهي - يعني ذلت ۽ خواريءَ جي گهر ۾، چغليخورن ۽ حاسدن جي وچ ۾، رهڻ کان، موت وڌيڪ بهتر آهي.

* جڏهن الله جي طرفان جوان مرد جي مدد ٿيندي آهي، تڏهن، جنهن شيءِ جو اندازو سندس ڪوشش ڪري سگهي ٿي، تنهن کان وڌيڪ ملندي اٿس.

(۶۷)

* جيڪڏهن روزي ايتري مقدار جيتري جاري هجي ها، جيتري بندي جي لائق آهي،

* ته پوء پورهيت. شخص خود به مسرت جو طائب ٿي وڃي
 ها، ۽ منحوس ۽ بدنصيب ناپيد ٿي وڃي ها ۽ محض نيڪ بهت
 ماڻهو ٿي ظاهر هجن ها .
 * ۽ زمانو ماڻهن جي بلڪل موافق هجي ها ۽ هميشه سرداري
 ۾. بزرگي ٿي رهي ها .
 * پر روزي انهيءَ طريقيءَ سان ٿي جاري ڪئي ويئي آهي،
 جنهن سان خداوند چاهي ٿو .

(۶۸)

* ڇا، اهي سڀ ماڻهو آهن؟ نه، بلڪ ماڻهو ٽمار ٿورا آهن .
 ۽ خدا چاڻي ٿو ته آءُ ڪوڙ ڪونه ٿو ڳالهائين .
 * آءُ پنهنجي اک ته ڪيترن ڏانهن کڻان ٿو، پر گهڻا
 ماڻهو ڪونه ٿو ڏسان: بلڪ ڪنهن هڪ کي به پوريءَ انساني
 شڪل ۾ ڪونه ٿو ڏسان .

(۶۹)

* جيڪڏهن ڪو ماڻهو هنن ٽن ڳالهين جو خيال نه رکي، ته
 ان کي وڪڻي ڇڏڻ، پوءِ چاهي اهو سٽيءَ جي سٽ تي ٿي
 چو نه ڏيڻو پوي:
 * (هڪ ته) ان ۾ دوست سان وفا نه هجي، (ٻيو ته) فضول
 خرچي ڪندو رهجي، ۽ (ٽيون ته) دل ۾ راز پوشيده رکڻ جي
 عادت نه هجي.

(۷۰)

* منهنجي دشمن جو دوست، منهنجي دشمنيءَ ۾ شريڪ آهي.
 آءُ انهيءَ جو دوست آهيان، جيڪو منهنجي دوست کي پنهنجو
 دوست بنائي.

* پوءِ، تون منهنجي قربت تلاش ڪر، ڇاڪاڻ ته تون اڃا
 منهنجي دشمن جو دوست آهين.

(۷۱)

* مون کي جنهن به پنهنجو دوست بنايو، ته مون ان کي
 پنهنجي ذات جي دوستي ۽ صاف دلي آخر تائين پيش ڪئي.
 * مون کي جنهن به پنهنجو دشمن بنايو، ۽ هو مون سان
 برائي ڪندو رهيو، ته به مون ان دشمن جي حق ۾، ان جي
 فلاح لاءِ، خدا جي حضور مان دعا گهري.

* منهنجي ذات ڪنهن به بري ڪم ۾ ملوث نه رهي، ڇاڪاڻ
 ته مون پنهنجا هٿ، نيڪ عملن کان سواءِ، ٻين ٻرن ڪمن
 جي طرف ڪونه وڌايا آهن.

* آءُ ڪڏهن به 'ها' نه ڪندو آهيان، جيستائين ڪ انهيءَ
 قول جو پابند نه ٿيندو آهيان. پوءِ چاهي منهنجو قول منهنجو
 مال ۽ اولاد سيڪجھه کڻي وڃي.

(۷۲)

* ماڻهن جا ڪيترا ئي مقصد هوندا آهن، پر منهنجو مقصد

دنيا ۾ صرف سڄو ۽ همدرد دوست تلاش ڪرڻ آهي -
 * اهڙو دوست، جو مون سان هڪ جان ۽ ٻه قالب مثل هجي،
 يعني اسان جا جسم ٻه هجن، پر روح هڪ ئي هجي.

(۷۳)

* ۽ تنهنجي لاءِ اها بدبختي ڪافي آهي، جو تون آسودگي ۽
 سان رات ته گذاري ڇڏين، پر ڏينهن جو تنهنجي آس پاس اهڙيون
 شيون موجود هجن، جيڪي تنهنجي جسم جي ڪل لاهڻ جون
 مشتاق هجن.

(۷۴)

* اي شخص، تون جو پنهنجي دين تي دنيا کي ترجيح ڏين
 ٿو، اهڙي حيران ۽ گمراهه شخص مثل آهن، جيڪو پنهنجي
 سڌي رستي تان ڦريل آهي:

* تو انهيءَ اميد تي سڌي صبح ڪيو آهي، جو تون دنيا
 جي هميشگيءَ جي اميد رکندو هئين، پر جلد ئي تنهنجي رات
 جي وات مان اندران، موت جا ڏند نڪري ايندا.

* افسوس، جو موت تير باز تي به اچي ٿو، جيڪو پاڻ موت
 ٿي، تير سان ٻئي کي نشانو بنائي ٿو، پر هڪ ڏينهن، موت
 ان تي به تير جو نشان چٽي وٺندو.

* ناصح به انهيءَ شخص جي ڳنڍين کي ڪولي نٿو سگهي،
 جنهن جي اصلاح يا رهنمائيءَ جو ارادو خدا جي طرفان نه آهي.

(۷۵)

* تنهنجو ڪالھوڪو ڏينهن، جيڪو گذري ويل آهي، سو انصاف سان گواهي ڏيڻ لاءِ اڃا موجود آهي. ۽ تو جنهن ڏينهن جو صبح ڪيو آهي، اهو به تو تي شاهدي ڏيندو.

* پوءِ، جيڪڏهن ڪالھ تو برائي ڪئي هئي، ته اڄ نيڪي ڪر، ته جيئن سڀاڻي تنهنجي نيڪي ڪئي وڃي.

* نيڪ عملن ڪرڻ ۾ سڀاڻي تائين تاخير نه ڪر. جڏهن سڀاڻو ڏينهن اچي ته شايد تون ئي نه هجين.

* جيڪڏهن تون پنهنجي گذريل ڏينهن تي پشيمانيءَ جو اظهار ڪندين، ته ان جو نفعو تنهنجي طرف موٽندو، حالانڪ گذريل ڏينهن واپس ڪونه ايندو.

(۷۶)

* اهي ماڻهو گذاري ويا، جن لاءِ مون کي غم آهي. انهن جي وڃڻ کان پوءِ، سندن جدائي پوڳڻ لاءِ، آءٌ اڪيلو رهجي ويس.

* اهو شخص توکان تمام پري آهي، جيڪو فقط ٻن والن جي فاصلي تي آهي (يعني قبر ۾ آهي).

* جيڪڏهن ماڻهن تي زمين جا طبق ڪوليا وڃن، ته آقا ۽ غلام جي وچ ۾ ڪوبه فرق نظر ڪونه ايندو.

* جيڪو شخص پنهنجي پيرن کي مٽيءَ ۾ ميرو ٿيڻ تڏو ڏئي، مٽيءَ هڪ ڏينهن، ان جي نازڪ گلن کي ميرو ڪري ڇڏيندي.

(۷۷)

* ماڻهن، اوجين محلاتن جو بنياد رکيو ۽ آهي اوجيون ڳينديون ويون. اهي ماڻهو محلاتن ۽ اولاد مان لطف وٺندا رهيا.
* پر جڏهن انهن جي رهڻ وارين محلاتن مٿان هوائون هليون، ته ان وقت اهي جايون، پنهنجي ابتدا واري مرحلي تي وڃي پهتيون. (يعني ڊهي ويون.)
* مون نعمتون ۽ مرده شيون ڏنيون آهن. اهي هڪ ڏينهن پرائيون ٿي وينديون ۽ ختم ٿي وينديون.

(۷۸)

* جيڪو شخص موت جي سختين کان بچندو، تنهن کي گوري ۽ ڊگهي ننبهه ڪڏهن به لذت نه ايندي.
* تحقيق، جڏهن فصل پنهنجي پختگيءَ کي پهچي ويندو آهي، ان وقت ان کي ڪاٺن لاهڻي ٿي پوندو آهي.

(۷۹)

* ڪن ماڻهن آها آرزو ڪئي ته آءٌ مري ويان. جيڪڏهن آءٌ مري ويس، ته اهو به آهو رستو آهي، جتي آءٌ اڪيلو ڪونه هوندس.

(۸۰)

* موت نه پيءُ کي باقي رکي ٿو ۽ نه وري پٽ کي. هي اهڙو رستو آهي، جيڪو ڪنهن جو به لحاظ نٿو رکي.

* رسول ڪريم جن به پنهنجي امت لاءِ هميشه زندهه رهي نه سگهيا. جيڪڏهن رب تعاليٰ، حضور جن کان اڳ، ڪنهن کي هميشه لاءِ زندهه رکي ها، ته پاڻ حضور جن به هميشه زندهه رهن ها.

* اسان لاءِ چڱڪ موت جا تير ڇٽل آهن. اهو تير جيڪڏهن اڃ ڪنهن کي نه لڳي سگهيو، ته سڀاڻي ته نه ڇڏيندو.

(۸۱)

* اي ساراهيل پيغمبر جي ڌيءَ، فاطمه، ۽ نبي سردار عالم جي دختر نيڪ اختر،

* بيشڪ رب پاڪ انهيءَ (قيديءَ) جي گردن کي نازڪ بڻايو

آهي: هي قيدي نبي هاديءَ جي نزديڪ هدايت يافته آهي:

* هي زنجيرن ۾ جڪڙيل ۽ مقيد آهي: هي اسان سان تيز

بڪ جي شڪايت ڪري ٿو:

* اڄ، جيڪو هن قيديءَ کي ڪارائيندو، اهو سڀاڻي پنهنجي

واحد، يڪتا ۽ بزرگ برتر وٽان ان جو بدلو حاصل ڪندو:

* هيٺ جو ڪجهه ڀوڪيو آهي، تنهن کي عنقريب لٿندو:

انهيءَ ڪري، توهان بنا ڪنهن احسان جٽائڻ جي، هيٺ کي ڪارايو.

(۸۲)

* آءُ حضرت محمد صلعم جو پيءُ آهيان. مون بنسبت ڪو به

شڪ شهبو ٿي نٿو سگهي. منهنجي پرورش هن سان گڏ ٿي

آهي ۽ هن جا پيئي ڏوهتا منهنجا پٽ آهن.

* منهنجو ۽ رسول خدا جو ڏاڏو هڪ آهي ۽ فاطمه منهنجي زوجہ آهي، جيڪا ڪڏهن به ڪوڙ نه ڳالهائيندي آهي.

* مون حضرت محمد جن جي تصديق ڪئي، جڏهن ته ٻيا ماڻهو پنهنجي گمراهيءَ، شرڪ ۽ بي خبريءَ سبب اونداهيءَ ۾ گهيريل هئا.

* پوءِ سموري ٿنا انهيءَ جي لاءِ آهي، جنهن جو ڪو به شريڪ نه آهي. هو پنهنجي بندي سان نيڪي ڪرڻ وارو آهي ۽ هن جي ڪا به انتها نه آهي.

(۸۳)

* اکين ۾ ڪڪن پوڻ وقت، پنهنجيون اکيون بند ڪري وٺو ۽ اذيتن تي صبر ڪريو.

* بيشڪ هيءُ زمانو هڪ گهڙيءَ کان وڌيڪ نه آهي. زمانو سڀني تڪليفن کي دور ڪري ڇڏيندو آهي.

(۸۴)

* اي خدا، جنهن جي عذاب کان مون کي ڪير به بچائي نٿو سگهي - آءٌ تنهنجي بخشش جي اميد سان گڏ، تنهنجي عذاب کان پناهه گهران ٿو.

* آءٌ پنهنجي هر هڪ گناهه جو اقرار ڪريان ٿو. تنهنجي ذات تي نياز آهي ۽ تون ڪريءَ ۽ سردار آهين.

* جڏهن ته تون مون تي عذاب نازل ڪرين ٿو، ته پوءِ يقيناً مون کان ڪو گناهه سرزد ٿيو هوندو. ۽ جڏهن تون مون تي

بخشش ڪرين ٿو، ته بيشڪ اها ڳالهه تنهنجي شايدان شان آهي.

(۸۵)

* تنهنجي دوا تووت آهي، پر تون چائين ڪونه ٿو. پنهنجي درد ۽ تڪليف جو سبب تون ئي آهين، پر تون سمجهين ڪونه ٿو.

* تون ائين ٿو سمجهين ته تون هڪ ننڍڙي جسم وارو جيو آهين، حالانڪ تو ۾ هڪ وڏي دنيا سمايل آهي.

* تون هڪ اهڙو روشن ڪتاب آهين، جو ان جي حرفن مان پوشيده راز ظاهر ٿين ٿا.

* ظاهري طرح توکي انهيءَ ڳالهه جي ڪا به ضرورت نه آهي، جو توکي خبر ڏني وڃي ته تنهنجي مقدر ۾ ڇا آهي.

(۸۶)

* خدا جو قسم، علم سُڪر جي قسمن کي جمع ڪري ٿو، ۽ جهالت، خدا جو قسم، ڪفر جي صفتن کي گڏ ڪري ٿي.

(۸۷)

* جڏهن مون کي مشڪلاتون پيش اچن ٿيون، ته انهن جي پيچيدگين کي، غور ۽ فڪر سان، حل ڪريان ٿو.

* آءٌ، غيب جي پوشيده رازن جي گهرائين ٿا، پنهنجي ذهن ۽ قياس جي ذريعي پهچي وڃان ٿو.

* جڏهن دل کي غم وڪوڙين ٿا، ته ان وقت مٿس ڀلائيءَ جا وڌيڪ دروازا به کوليا وڃن ٿا.
* آءٌ نرم زبان ۽ روشن دل آهيان. آءٌ ماضيءَ مان مستقبل جو اندازو لڳائي وٺندو آهيان.

(۸۸)

* جهالت جي حالت ۾، جاهل کي گویا مقرر وقت کان اڳ ئي موت اچي وڃي ٿو ۽ قبر ۾ وڃڻ کان اڳ، سندس جسم قبر وانگر ٿي وڃي ٿو.
* جيڪو شخص علم سان زنده نه آهي، اهو مردي جي برابر آهي. پوءِ ان لاءِ قيامت تائين زندگي نه هوندي.

(۸۹)

* ڀت، بيشڪ انسانن ۾ ڪي حيوان هوندا آهن، جيڪي ظاهري طرح، انسان وانگر ٻڌڻ ۽ ڏسڻ وارا هوندا آهن.
* جڏهن ڪين مالي مشڪلات درپيش اچي ٿي، ته انهيءَ وقت هو سياڻا ٿي وڃن ٿا، ۽ جڏهن ڪين دين جي مشڪلات پيش اچي ٿي، ته هو ان کي نٿا ڄاڻن.

(۹۰)

* پنهنجي اولاد کي، ٻاراڻيءَ اوستا ۾ ئي، ادب حاصل ڪرڻ تي آماده ڪر. ائين ڪرڻ سان، پيريءَ ۾، انهن جون اکيون تيز ٿي وڃن ٿيون.

وڪر سو وهاءِ ...

* جن آداين کي تون جمع ڪرين ٿو، تن جو مثال، شروعاتي عمر ۾، انهيءَ نقش جوڙو آهي، جيڪو پٿر تي اڪريل هوندو آهي.

* هي آهي خزانو آهن، جن جا ذخيرا وڌندا ئي رهن ٿا. انهن ذخيرن کي ڪنهن به قسم جي حادثي جو ڪوبه خطرو نه هوندو آهي.

* بيشڪ، صاحب ادب جو قدر جيڪڏهن لغزش به ڪندو آهي، ته به هو ريشم جي بسترن تي ئي ڪرندو آهي.

* انسان پن قسمن جا هوندا آهن: ٻڌڻ وارا ۽ ياد ڪرڻ وارا. باقي سڀ بيڪار آهن، جيڪي درد وانگر تڪليف ڏيندڙ آهي.

(۹۱)

* انسان پنهنجي مقصد کي تيستائين حاصل ڪري نٿو سگهي، جيستائين ان ۾ جان جي بازي نٿو لڳائي.

* جيستائين هو هر قسم جون خواهشون نه ماري ڇڏي، تيستائين هو نشيم کي فراز سان ۽ ناخوشيءَ کي عذر سان ٿاري نه سگهندو.

* پاڻ کي خطري ۾ مبتلا ڪري، سستي ڪري نه ويهي، ڇاڪاڻ ته ڪوبه آزاد انسان سستي ڪرڻ تي مجبور نه آهي.

(۹۲)

* ڪجهه دير لاءِ صبر ڪر، ڇاڪاڻ ته دشواريءَ کان پوءِ

آساني ايندي آهي. هر هڪ ڪم لاءِ هڪ وقت ۽ هڪ تدبير
مقرر هوندي آهي.

* خداوند تعاليٰ اسان جي حالتن کي ڏسي ٿو. اسان جي
قديرن جي مٿان خدا جي تقدير ڪارفرما آهي.

(۹۳)

* جيڪڏهن توکي زمانو ڏندن هيٺان ڇڏڻ وارو به هجي،
ته پوءِ به تون نجات جي اميد رک.

* جيڪڏهن توکي ڪو به نقصان پهچي، ته به تون دل نه
لاه، ڇاڪاڻ ته ان کان پوءِ آسانيون آهن.

* ڪي عيش جا صاحب پنهنجي بيمارين جي شڪايت ڪن ٿا،
ڪيترا ئي انهن مان شب بیداريءَ جي شڪايت ڪن ٿا ۽ هنن
کي سهڻو نصيب نه آهي.

* ڪيترا ئي اهڙا خوشحال ماڻهو به آهن، جن جي رات هوشيءَ
سان گذري ٿي، پر صبح ٿيڻ تي، آهستي آهستي مصيبتون
انهن ڏانهن وڌنديون رهن ٿيون.

* جيڪو زماني جي صحبت اختيار ڪري ٿو، ان جي صحبت
بري سمجهي وڃي ٿي، ڇاڪاڻ ته هو زماني جي صفائيءَ کان
وڌ ان جي ڪدورت، سان دوچار هوندو آهي.

(۹۴)

* اي دنيا ۾ محض صفائي تلاش ڪرڻ وارل تو بيشڪ هڪ

ناممڪن وجود واريءَ شيءِ جي خواهش ڪئي آهي. تون ان ۾
ڪامياب ڪونه ٿيندين .

* سمجهي ڇڏو ته جيستائين تون زندهه آهين، تيستائين تنهنجي
آزمائش، نيڪيءَ ۽ بديءَ ۾، آسانيءَ ۽ دشواريءَ ۾ ٿيندي رهندي .

* توکي دنيا ۾، نقصان کان سواءِ فائدو ڪونه ملندو،
ڇاڪاڻ ته دنيا نفعي ۽ نقصان لاءِ پيدا ڪئي وئي آهي

* نراسائيءَ ۾ ذلت آهي ۽ پيشقدمي ڪرڻ ۾ بهادري آهي .
جيڪو ڀڄي ٿو، اهو قضا ۽ قدرت کان نجات حاصل ڪري
نٿو سگهي .

(۹۵)

* عجب نه آهي، جو صاف چشمو اڇايل کي سيراب ڪري
ڇڏي، پر گندو چشمو اڇايل جي آڇ کي اڇا به وڌيڪ وڌائي ٿو .

* عجب نه آهي، جو ننڍي جسم واري کي لباس ملڻ وڃي
۽ مظلوم جي امداد ڪئي وڃي .

* عجب نه آهي، جو هڏين کي گنيڻ وارو، پنهنجي مهربانيءَ
سان نٿل هڏين کي آرام پهچائي ۽ اهي جڙي وڃن .

* عجب نه آهي، جو خدا پريشانين کي آسان ڪري ڇڏي،
خدا جي رحم کان مايوس نه ٿيو .

(۹۶)

* جيڪڏهن زمانو مون کي غمگين ڪري، ته مون ان تي صبر

ڪرڻ جو ارادو ڪيو آهي؛ ڇاڪاڻ ته جيڪڏهن وڃي سگھي
 ايندي، ته ڪڏهن آزار به حاصل ٿيندو.
 * جيڪڏهن زمانو مون کي خوش ڪرڻ جي ڪندو، ته آڻ
 ان تي خوش ڪونه ٿيندس؛ ڇاڪاڻ ته هر ڪا خوشي هميشه
 ڪانه رهندي آهي. خوشي هڪ حقير شيءِ آهي.

(۹۷)

* جيڪڏهن زماني مون کي غمگين ڪيو آهي، ته ان مون
 کي خوش به ڪيو آهي. جيڪڏهن مون کي تنگي پيش ايندي
 آهي، ته ڪڏهن آسودگي به حاصل ٿيندي آهي.
 * مون هر هر هڪ وقت لاءِ هڪ عادت آهي؛ جيڪڏهن زمانو
 مون تي تنگي ڪندو آهي ته صبر ڪندو آهيان، ۽ جيڪڏهن
 خوش رکندو آهي ته شڪر ڪندو آهيان.

(۹۸)

* مشڪل هر پنهنجي نفس تي آساني محسوس ڪري، ڇاڪاڻ
 ته بيشڪ هر ڪم جو اندازو خدا جي هٿ ۾ آهي.
 * ائين نه ٿئي، جو جيڪو ڪم تنهنجي نفس لاءِ ممنوع آهي،
 اهو توکي ڪرڻو پوي، ۽ جيڪو ڪم تنهنجي نفس لاءِ مقرر
 ڪيو ويو آهي، ان ۾ ڪا ڪوتاهي نٿي.

(۹۹)

* منهنجي ڏينهن ۾ اهو ڪهڙو ڏينهن آهي، جڏهن آڻ موت

وڪر سو وهاء ...

کان ڀڄي ٿو سگهان؟ هڪ اهو ڏينهن جنهن ۾ منهنجو موت مقرر ٿيل آهي، ۽ پوءِ اهو ڏينهن جيڪو منهنجي موت جو نه آهي.

* جيڪو ڏينهن منهنجي موت لاءِ مقرر ٿيل آهي، ان جي تڪليف کان آءٌ هرگز ڪونه ڊڄندو آهيان: ۽ جيڪو ڏينهن مقرر ٿيل نه آهي، ان کان مون کي خوف نه آهي ۽ نه وري ان جي پرواهه آهي.

(۱۰۰)

* خطا کي اهوئي خطاڪار اختيار ڪندو آهي، جيڪو پنهنجي نفس کي چمپ چاٺ ڪوتاهيءَ ڏانهن ويندي ڏسندو آهي.

* هر شخص اهوئي ڪم ڪندو آهي، جنهن جي هو لائق هوندو آهي. چڱو چڱن ڪمن جي لائق هوندو آهي ۽ ٻرو وري ٻرن ڪمن جي.

(۱۰۱)

* انسانن ۾ دنيا جو حرص آهي، حالانڪ ان جي صفائي به تنهنجي لاءِ ڪدورت کان خالي نه آهي.

* اڪثر ماڻهو دنيا سان وڙهندا رهن ٿا، جو دنيا انهن سان موافقت نٿي رکي. اڪثر بيڪس ۽ عاجز اهڙا به آهن، جن وٽ باوجود عدم تدبير جي، دنيا پهچي وڃي ٿي.

* جيڪڏهن ڪنهن جو رزق مقرر ڪيل نه هجي ها، ته ان کي پنهنجي تدبير سان به روزي نه ملي ها. پر هر ڪنهن کي

هن دنيا ۾ هڪ مقرر ڪيل مقدار جيتري روزي ملندي رهي ٿي .
 * جيڪڏهن روزي بازوءَ جي زور يا قوت جي وسيلي ملڻي هجي
 ها، تہ بازو اڏاسي، سڀني جهرڪين تائين پهچي وڃي ها .

(۱۰۲)

* انسانن ۽ جانورن جو پروردگار پاڪ ۽ پيارو آهي . هو
 پرهيزگارن ۽ بدڪارن ٻنهي جو رزاق آهي .
 * جيڪڏهن هڪ بندي جي روزي ٻئي بندي جي هٿ ۾
 هجي ها، تہ مون کي پروردگار جي ڏنل رزق مان هڪ ذرو
 به نه ملي ها .

(۱۰۳)

* مون ڏٺو تہ زمانو، مختلف نمونن ۾، گردش ڪري ٿو .
 نہ غم هميشه رهي ٿو ۽ نہ وري خوشي .
 * پيشڪ، بادشاهن دنيا ۾ بلند عمارتون ٺهرايون، پر نہ اهي
 بادشاهه باقي رهيا ۽ نہ وري اهي عمارتون .

(۱۰۴)

* دنيا جا سڀ فائدا محض غرور جي خوراڪ لاءِ آهن .
 ڪنهن به خوشحال لاءِ ڪا به خوشي باقي نہ رهندي .
 * تون بدبختن کي چؤ تہ هو توهان موافقت ڪن، ڇاڪاڻ
 تہ دنيا جا مصائب گردش ڪندا رهن ٿا .

(۱۰۵)

* هيءَ دنيا طلب ڪرڻ واري لاءِ نه آهي. هن جي حصي
 ۾ ته محض رنج آهي. پر هو آها ڳالهه ڪونه ٿو سمجهي.
 * جيڪڏهن دنيا ڪنهن وٽ اچي ٿي، ته آها ديانتدارن جي
 ديانت کي به ڦيري ڇڏي ٿي: ۽ جيڪڏهن پوئتي هٽي ٿي،
 ته پنهنجن گهٽڳڙن کي وري ٻائيتال ۾ مصروف ڪري ٿي.

(۱۰۶)

* اي دنيا، مون توکي مٿي ڇڏيو. پر تون پنهنجي طالبن
 لاءِ ڪيتري نه تلخ آهين ۽ انهن ماڻهن کي تنهنجي طرفان
 ڪيترو نه نقصان پهچي ٿو!
 * ڪنهن به چڪڻ واري تنهنجي چڱائيءَ جو مزو ڪونه چڪيو،
 جيستائين تو پنهنجي شرارت کي ان تي مڙهيو نه هجي.

(۱۰۷)

* تو دنيا سان بري اميد وابسته رکي آهي ۽ هي ڪونه ٿو
 ڄاڻين ته رات گذرڻ کان پوءِ صبح تائين، تون زندهه رهي
 سگهندين يا نه.
 * ڪيترا ئي تندرست ماڻهو بنا ڪنهن بيماريءَ جي مري ويا
 آهن، ۽ اڪثر بيمار ماڻهو، هڪ زماني کان ٻئي زماني تائين،
 زندهه رهيا آهن.

(۱۰۸)

* تو زماني متعلق حسن ظن قائم ڪري ورتو آهي، جڏهن ته زمانو بهتر هو. پر تون ان جي برائيءَ کان ڪونه ٿو ڊڄين، جيڪا هو تو تائين پوڄائڻ وارو آهي.

* راتين توکي سلامت رکيو ۽ تون (دنيا) تي فريفت ٿي وڃڻ، حالانڪ راتين جي صفائيءَ اندر ئي ڪدورت به پيدا ٿيندي آهي.

(۱۰۹)

* ماڻهو گذريل زماني کي پرو يا ڀلو سمجهن ٿا، حالانڪ زماني ۾ بذات خود ڪا به تبديلي نه ٿيندي آهي.

* آءُ راتين کي ڏسان ٿو ته اهي منهنجي زماني وانگر گذرن ٿيون، ۽ ڏينهن کي ڏسان ٿو ته اهي به اسان تي وري وري اچن ٿا.

* آسمان بارش کي اسان کان ڪونه روڪيو آهي، ۽ نه وري اسان لاءِ سچ يا چنڊ کي گرهڻ لڳائي آهي.

* تون هن کي ٻڌاءِ ته جيڪو زماني جي گردش جي مذمت ڪري ٿو، تنهن ڇڻ زمانيءَ تي ظلم ڪيو ۽ ماڻهن جي مذمت ڪئي.

(۱۱۰)

* ڪيترا ئي نوجوان اهڙا آهن، جيڪي دنيا کي سڳجهه سمجهن ٿا. انهن لاءِ جڻڪ هن کان پوءِ آخرت ٿيندي ئي ڪانه.

وڪر سو وهاء ...

* ڪي ته اهڙا به آهن، جن جي دنيا ته خراب آهي، پر ان جي پويان هنن لاءِ عمدي آخرت آهي.
* ڪو وري اهڙو به آهي، جنهن ٻنهي کي حاصل ڪري ورتو آهي.

* ڪي اهڙا به آهن، جيڪي ٻنهي کان محروم آهن. انهن لاءِ نه دنيا آهي ۽ نه وري آخرت.

(۱۱۱)

* مون زماني جي انقلاب کي سن مالن تائين آزمائو آهي ۽ آءُ زماني جي تنگيءَ ۽ آسودگيءَ، ٻنهي قسمن جي حالتن ۾ رهيو آهيان.
* مون، دين کان پوءِ، ڪشاده دستيءَ کان وڌيڪ ڪا به چڱي شيءِ ڪانه ڏني، ۽ ڪفر کان پوءِ، محتاجيءَ جهڙيءَ بدترين شيءِ ڪانه ڏني.

(۱۱۲)

* افسوس، محتاجن جي گهرن ۾ سدائين، ايتري قدر جو انهن جي قبرن تي به، ذلت جي خاڪو رهي ٿي.

(۱۱۳)

* تنهنجو اهو دليل، ته محتاجي مالداريءَ کان بهتر آهي ۽ غريب مالدارن کان چڱا آهن، هن ڳالهه مان ملي ٿو ته دولتمند اڪثر ڪري الله جا نافرمان ٿي وڃن ٿا، پر تون

ڪنهن فقير کي، فقيريءَ سبب، خدا کان نافرمان ٿيندي
ڪونه ڏسندين.

(۱۱۴)

- * بي حيائي بي حيا کي دوزخ ۾ گهلي وڃي ٿي.
- * انهيءَ شخص تي شرم اچي ٿو، جيڪو پنهنجي رات تہ آرام سان گذاري ٿو، پر سندس پاڙيسري بکيو ۽ پراڻن ڦاٽل ڪپڙن ۾ رهي ٿو.
- * ڪمزور جي دل ٽوڙڻ ۽ ان تي ظلم ڪرڻ ۽ برڻ کي نيڪن جي مقابلي ۾ اٿڻ بي شرمائي آهي.
- * جيڪا شيءِ توکي فائدو پهچائي، تنهن جو قدر نه ڪرڻ تنهنجي لاءِ شرم جي ڳالهه آهي.
- * انهيءَ شخص لاءِ به شرم آهي، جيڪو پنهنجي دشمنن کان تہ لڪي ٿو، پر دوستن جي مقابلي ۾ چيريندڙ ڦاڙيندڙ شينهن وانگر ٿي وڃي ٿو.
- * انهيءَ لاءِ به شرم آهي، جيڪو هونءَ تہ ماڻهن ۾ مقدم هجي، پر لڙائيءَ جي موقعي تي پوئتي ڀڄڻ وارو هجي.

(۱۱۵)

- * ڇا، تو اهو نه ڏٺو آهي تہ درياءَ جو پاڻي به خشڪ ٿي ويندو آهي ۽ ان جي مڇين تي مصيبتون نازل ٿي پونديون آهن.
- * ڇا، تو اهو نه ڏٺو آهي تہ محتاجيءَ جي وقت مالدار ٿيڻ

وگر سو وهاء ...

جي اميد ڪئي ويندي آهي ۽ دولتمنديءَ جي وقت محتاجيءَ جو به خوف رهندو آهي.

(١١٢)

* جڏهن شرارت وڌي ويندي آهي، ته صبر به اوترو ٿي وڌندو آهي، جڻڪ اهو ماڻهو ٻن پٿرن جي وچ ۾ سُسڪ آهي.
* سُسڪ کي مهت ايندي، ته خوشبوءِ به تيز ٿيندي. سو آزاد انسان شرارتن ۽ مصيبتن تي صبر ڪندا آهن.

(١١٤)

* آءٌ چاهيندو آهيان ته ماڻهو منهنجي ڪشاده دليءَ کان خوش رهن ۽ اهو به ته مون کان پوءِ منهنجي قبر تي زياده دعائون گهرن.
* ۽ هو مون کي پنهنجي محفلن جو ساٿي بنائين ۽ جيڪڏهن آءٌ انهن جي نظرن کان غائب ٿي وڃان، ته منهنجو ذڪر خير ڪن.

(١١٨)

* پاڪ باطن انسانن جي صحبت اختيار ڪر، ڇاڪاڻ ته جڏهن توکي ڪنهن مدد جي ضرورت پوندي ته اهي توڻين مثل هوندا ۽ اهي تنهنجي لاءِ پشت پناهه وانگر هوندا.
* هزار دوست ۽ ساٿي گهڻا نه آهن، پر هڪ دشمن به گهڻو آهي.

(۲۱۹)

* تنهنجي اندر ۾ نه صفائي آهي، نه وري ڪنهن لاءِ ڪو فائدو، جنهن جو ڪو اندازو لڳائي سگهجي. مون توکان پنهنجا ڪم ۽ تعلقات الڳ ڪري ڇڏيا آهن.

* جيڪڏهن تون اڃا به رهجي وئين ته ڪنهن به بزرگيءَ جو اسيدوار نه هوندين ۽ جيڪڏهن مري وئين ته ذلت جي لائق آهن ۽ دوزخ جي باهه ۾ وڃي هوندين.

(۲۲۰)

* جيڪڏهن تون چاهين ته آزاد ٿي وڃين، ته غلامن وانگر رنج ۽ محنت برداشت ڪر، ۽ بني نوع انسان جي مال ۾ لالچ واري اميد نه رک.

* ائين نه چؤ ته ڪسب ڪرڻ وارو ذليل آهي، ڇاڪاڻ ته ماڻهوءَ لاءِ اهڙو تصور ڪرڻ ئي ذليل ڪرڻ وارو آهي.

(۲۲۱)

* جيڪڏهن توکجهه به ڪونه ٻوڪيو آهي ته پوءِ تون ٻين کي لٽندو ڏسي، پنهنجي ڪوتاهيءَ تي شرمندو ٿيندين.

* قيامت جي ڏينهن، ڦڦوا کان سواءِ ٻي ڪا به شيءِ نه هوندي، جنهن کي تون پنهنجو توشو بنائي سگهين.

(۲۲۲)

* وارن جي سفيدي موت جي نشاني آهي ۽ پيريءَ جي شروعات

آهي. اها تنهنجي وارن لاء موت آهي ۽ وارن جي موت کان پوء تنهنجو وارو آهي.

* جڏهن تون ڏسين ته مٿي هر سفيد وار پڪڙجي ويا آهن، ته اهو تنهنجي لاء (پنهنجي موت جو) چٽاءُ آهي.

(۱۲۳)

* آءُ علي آهيان. ڀڄو ته اوهان کي معلوم ٿي ويندو جڏهن جنگ ۾ منهنجو مقابلو ڪندؤ، ته واپس پوئتي موٽڻو پوندو.

* منهنجي تلوار ڪاٺن واري آهي ۽ ان جو ٿر چمڪي ٿو.

* حضرت حمزو اهل الخير آهي ۽ حضرت جعفر منهنجو همعصر آهي. هنن جا بازو جنت ۾ سرسبز آهن.

* حضرت فاطمه منهنجي زال آهي، ۽ آها فخر جي باعث آهي.

اهو فخر صرف مون کي حاصل آهي.

(۱۲۴)

* تنهنجي زندگيءَ جون ساعتون گڻيل آهن. جڏهن هڪ گهڙي به گذري وڃي ٿي، زندهه رهندڙ جو چڱو زندگيءَ کان الڳ ٿيندو وڃي ٿو.

* توکي اها شيءِ هر حال ۾ فنا ڪري ڇڏيندي، جيڪا توکي زندهه رکيو ٿي اچي. الڳ ڪرڻ وارو توکي پري اچي ڇڏيندو، ۽ انهيءَ ڳالهه تي توکي ڪو به افسوس نه ٿيڻ گهرجي.

* هن جسم ۾ صبح ڪندين ته شام جو وري بغير جسم جي

هوندين. توکي ايتري سمجھ نه آهي، جو انهيءَ مان پنهنجي مصيبت جو اندازو ڪري سگهين.

(١٢٥)

* علم هڪ زينت آهي. تون علم حاصل ڪر. جيستائين زنده آهين، علم جو طالب ٿي ره ۽ ان مان فائدو حاصل ڪندو ره. * علم جي طرف توجه ڏي. خدا تي ڀروسو ڪر، ۽ انهيءَ علم جي ذريعي، هر ڇيڙ کان بي نياز ٿي وڃ. بردبار، عاقل ۽ عالم ٿيءَ.

* علم پرائڻ کان عاجز نه ٿيءَ. يا ان ۾ ڪوشش ڪر، يا ان ۾ مستغرق ٿي وڃ.

* جوانمرد، خدا پرست، پرهيزگار ۽ متقي ٿيءَ.

* جيڪو به آڏاڻن جو خوگر هوندو، تنهن تي قوم جي سردار جو ساڻو رهندو ۽ ٻيا سردار هن کان الڳ ٿي ويندا.

* هدايت حاصل ڪريو. علم سڀ کان عمدي دولت آهي. خدا جي فضل سان، طالب علم لاءِ علم حاصل ڪرڻ نهايت آسان آهي.

(١٢٦)

* جيڪو به حادثو پيش اچي، ان لاءِ الله تعاليٰ تي الزام نه ڌر. هر ڪم ۾ خوش ره ۽ آساني پيدا ڪر.

* هر ڪم ۾ آساني پيدا ٿي سگهي ٿي. صبح ۽ شام ڪرڻ واري لاءِ ٽي صبح ۽ شام ايندي آهي.

وڪر سو وهاہ ...

(۱۲۷)

* سڀ تعريف خدا پاڪ لاءِ آهي. ان جو ڪوبه شريڪ نه آهي. صبح شام ان جي تعريف ڪرڻ منهنجي عادت آهي. * منهنجو ڪوبه مونس نه رهيو آهي، جيڪو منهنجي غمخواري ڪري. صرف هڪ ئي همدرد آهي، جنهن جي انس کان آءٌ ڊڄان ٿو.

* جيتري قدر ٿي سگهي، ماڻهن کان پري ره. ۽ اهڙي ماڻهوءَ جي طرف ته هرگز رجوع نه ٿي، جنهن جي نجات جو توکي يقين نه هجي.

* بندو اهڙيءَ شيءِ جي آرزو ڪندو آهي، جنهن کي هو حاصل ڪري نه سگهندو آهي، حالانڪ موت سندس نفس کان وڌيڪ ويجهو آهي.

(۱۲۸)

* توکي ساهه کڻڻ ۽ اک چٽيڻ جي عرصي ۾ به موت کان بي خوف نه رهڻ گهرجي، خواه تون نگهبانن ۽ دربانن جي وچ ۾ محفوظ ڇو نه هجين.

* تون يقين ڪر، هر هڪ زرهه پوش ڏانهن موت جو تير نڪري چڪو آهي.

* تون نجات جي توقع ڪرين ٿو، پر نجات جي رستي تي ڪونه ٿو هلين. تحقيق، ٻيڙي خشڪيءَ ۾ هلي نه سگهندي آهي.

(۱۲۹)

* سلامتي هجي انهن قبر وارن تي، جيڪي متجي ويا

آهن. چٽڪ اهي امان جي محفلن ۾ هٿا ٿي ڪونه.
* چٽڪ هنن ٿڌي پاڻيءَ جو ڍڪ ٿي ڪونه ڀريو هو، يا
تازين ۽ خشڪ شين کي چڪيو ٿي ڪونه هو.

(۱۳۰)

* ڪامل انسان پنهنجي نقصان تي سڀ کان زياده ويچارڻ
وارو آهي، ۽ پنهنجي خواهشن ۽ لالچ تي صبر ڪرڻ وارو آهي.
* اهڙي شخص جي سلامتيءَ جو خواهان ره، جيڪو تنهنجي
قربت ڳولي ٿو. جنهن جي صحبت کان تون راضي نه آهين،
تنهن کان پرهيز ڪر.

(۱۳۱)

* ڪنهن به ڳالهه لاءِ، عافيت کي بوج تصور نه ڪر،
ڪنهن به تڪليف کي، آسان هئڻ سبب، سولو نه سمجهه.
* جيستائين تون بي نياز رهي سگهين ٿو، تيستائين ڪاوش ۽
پت ڪوهه ڇڏي ڏي، ڇاڪاڻ ته ڪيترا ئي ماڻهو، پنهنجي ڪاوش
۽ پت ڪوهه سبب، پنهنجي لاءِ هلاڪت آڻڻ وارا ٿي پوندا آهن.

(۱۳۲)

* عنقريب، آءٌ پنهنجو مال هر انهيءَ شخص تي بخش ڪري
ڇڏيندس، جيڪو غالب اچي ويندو. آءٌ اهو مال ادا ڪرڻ ۽
زڪوات ڏيڻ لاءِ وقف ڪري ڇڏيندس.
* پوءِ، اهو چاهي بخشش ڪرڻ وارو هجي ته آءٌ پنهنجي

وڪر سو وهاءِ ...

مال سان ان جي آبرو بچايان، ۽ يا ته هو ڪميٽو هجي، ته ان جي سلامت کان پنهنجي آبرو محفوظ رکي سگهان.

(١٣٣)

* جيڪڏهن خدا تنهنجي محتاجيءَ ۾ راضي آهي، ته توکي ان منجهان ستت بهتري ۽ پلائي ٿيندي.

* جيڪڏهن خدا ان ۾ راضي نه آهي، ته ان محتاجيءَ جي راه ۾ ڪانه ڪا شيءِ مانع ٿي پوندي، جيڪا ان کي روڪي وجهندي.

(١٣٤)

* زماني جي ڳالهين تي صبر ڪر. ڪنهن تي به غصو نه ڪر. لوح محفوظ ۾ به انهيءَ ڳالهه کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي.

* انهيءَ گهر ۾ قيام نه ڪر، جتي ڪو فائدو نه هجي.

تنهنجي لاءِ زمين ڪشادي آهي ۽ رزق جي گهٽائي آهي.

(١٣٥)

* انسان جو نبد ۾ هئڻ سندس بيداريءَ کان بهتر آهي، ڇاڪاڻ ته هو پنهنجي عملن جي ڪاتب فرشتن کي بيداريءَ جي حالت ۾ خوش رکي نٿو سگهي.

(١٣٦)

* ڪميٽن ماڻهن سان احسان ڪري، تون ان کي ضايع نه ڪر. اهو احسان راڻگان ۽ برباد ٿي ويندو.

* اهڙو نيڪيءَ جو ڪم ڪنهن آزاد ماڻهوءَ سان ڪر، ته جيئن اهو ڪم مُشڪل ٿي پوي ۽ ان جي خوشبوءِ پکڙجي وڃي.

(۱۳۷)

* ردباريءَ جو خزانو ٿي پو، ۽ ڪنهن کي ايندڙ رسائڻ کان پرهيز ڪر. پوءِ تون جلدي پنهنجي انهيءَ عمل جي نتيجي کي خود ڏسڻ ۽ پٺڻ وارو هوندين.

(۱۳۸)

* تنهنجو سچو ڀاءُ اهو آهي، جيڪو تو لاءِ ڪوشش ڪري ٿو ۽ جيڪو توکي آرام ۽ نفعي پهچائڻ لاءِ جهد ڪري ٿو. * ۽ سچو دوست اهو آهي، جيڪو ڪنهن ڪم ۾ توکي پريشان ڏسي، ته تنهنجي اطمینان لاءِ خود پريشان ٿي وڃي.

(۱۳۹)

* وفا ختم ٿي ويئي آهي. هاڻي نه بخشش رهي آهي ۽ نه وري ڪا اميد. ماڻهن ۾ سواءِ نااميديءَ ۽ بي صبريءَ جي ٻيو ڪجهه به نه رهيو آهي. * پوءِ صبر ڪر، الله تي اعتماد رک ۽ ان جي رضا جوئي ڪر، ڇاڪاڻ ته هو ئي بهترين ڪريم آهي.

(۱۴۰)

* جيڪڏهن ڪوبه حادثو توکي غمگين ڪري، ته ان تي

بي صبري نه ڪر، ڇاڪاڻ ته تنگيءَ جي وقت صبر ڪرڻ ۾
(مشڪلات جو) حل آهي.

* تحقيق، جڏهن ڪنهن اهل ڪرم تي ڪا تنگي پيش ايندي
آهي، ته هو ان تي بي صبري ڪونه ڪندو آهي.

(۱۴۱)

* دنيا جي طمع ترڪ ڪر، ۽ سهل زندگيءَ جي آرزو نه ڪر.
* مال جمع نه ڪر. توکي خبر نه آهي ته تون اهو ڪنهن
جي لاءِ جمع ڪري رهيو آهين.

* توکي اها خبر به نه آهي ته توکي پنهنجي زمين ۾ دفن
ڪيو ويندو يا پرانيءَ ۾.

* بهرحال رزق تقسيم ٿيل آهي. ان جي گهٽائيءَ لاءِ ماڻهوءَ
جي ڪوشش بيڪار آهي.

* جيڪو لالچ وکي ٿو اهو محتاج آهي، ۽ جيڪو قناعت
ڪري ٿو اهو غني آهي.

(۱۴۲)

* مصيبت مٿان مصيبت اچڻ هن ڳالهه جي نشاني آهي ته
توڪي هوس کان باز رهڻ نٿو اچي.

* حالتن جي ٽٽوڪهيو مان توکي اهو سمجهڻ گهرجي ته سڀ
نيون شيون پرانيون ٿي وينديون ۽ فصل لٿيا ويندا.

(۱۴۳)

* بڪ ۾ ره، جو بڪ پرهيڙگاريءَ جو ثبوت آهي. بيشڪ گهڻو

عرصو بکيو رهڻ وارو هڪ ڏينهن بهتر ٿي ويندو.
 * صغير گناهن کان پرهيز ڪرڻ چاڪاڻ ته اهي به عقربيه
 جمع ٿي ڪبير ٿي ويندا.

(۱۳۴)

* جيڪڏهن آءٌ ويهي سوچيان ته منهنجا گناهه تمام گهڻا آهن ۽
 پر منهنجي پروردگار جي رحمت انهن کان وڌيڪ آهي.
 * مون کي نيڪي ۽ احسان ڪرڻ هر ڪا به لالچ نه آهي.
 البت، خدا جي رحمت جي گهڻي لالچ رکبان ٿو.
 * جيڪڏهن منهنجي نجات ٿئي ته اها صرف رحمت سبب ٿيندي.
 پر جيڪڏهن نجات نه ٿئي ته آءٌ ڇا ڪري سگهندس.
 * هوئي منهنجو مالڪ، منهنجو معبود، منهنجو پروردگار ۽
 منهنجو محافظ آهي. آءٌ انهيءَ ڳالهه جو اقرار ڪريان ٿو ۽
 عاجزي ڪريان ٿو.

(۱۳۵)

* تنهنجي نعمتن سبب يا انهيءَ عذاب سبب جيڪو تون
 دفع ڪرين ٿو، آءٌ تنهنجو حمد چوان ٿو.
 * تون جيڪو چاهين ٿو، سو ڪرين ٿو. ۽ تون اهڙيءَ جڳهه
 تان پڌين ٿو، جتان ٻيو ڪوبه پڌي ڪون ٿو سگهي.

(۱۳۶)

* اي بخشيندڙ ۽ برتريءَ وارا، سڀ تعريف تنهنجي لاءِ آهي.

وڪر سو وهاء ...

تون مٿانهون آهين. جنهن کي چاهين، بخشش ڪرين ٿو ۽ جنهن کي چاهين، تنهن کان بخشش روڪين ٿو.

* اي منهنجا معبود، منهنجا پروردگار، منهنجا پناهگاهه ۽ منهنجا مولا، آءُ تنگيءَ توڙي آسودگيءَ ۾، تو اڳيان ئي آه ۽ زاري ڪريان ٿو.

* اي منهنجا معبود، جيتوڻيڪ منهنجيون خطائون بي انت آهن، پر تنهنجي بخشش منهنجي گناهن کان بلند، برتر ۽ وسيع آهي. * اي منهنجا معبود، مون پنهنجي نفس جي هر خواهش کي ڀورو ڪيو آهي، پر هاڻي ته آءُ ندامت جي رڻ ۾ پيل آهيان.

* اي منهنجا معبود، تون منهنجي حالت، منهنجي محتاجيءَ ۽ بي نواڻيءَ کي ڏسڻ ٿو ۽ منهنجي پوشيده رازن کي ڄاڻين ٿو. * اي منهنجا معبود، تون مون کي پنهنجي عذاب کان پناهه ۾ رک، ڇاڪاڻ ته انهيءَ کان آءُ ڊنل ۽ پريشان آهيان ۽ تنهنجي حضور ۾ عاجزيءَ سان اچڻ وارو آهيان.

* اي منهنجا معبود، قبر ۾ منهنجي دليلن جي وزن وقت تون منهنجو ساٿ ڏيندين، ته پوءِ وڃي قبر منهنجي لاءِ ننڍو جو مقام ٿيندي.

* اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون مون کي هڪ هزار سالن تائين به عذاب ۾ گرفتار رکيندين، ته پوءِ به منهنجي اميد جي رسي توکان نه ڇڏيندي.

* اي منهنجا معبود، تون مون کي ان وقت معافيءَ جي رحمت

سان نواز، جڏهن ته اولاد ڪم ايندو ۽ نه وري مال .
 * اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون منهنجي حفاظت نه ڪندين،
 ته آءُ برباد ٿي ويندس؛ پر جيڪڏهن تون منهنجو محافظ
 هوندين، ته آءُ بچي ويندس.

* اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون صالحن کان سواءِ ٻئي
 ڪنهن کي به نه بخشيندين، ته پوءِ انهيءَ بدڪار جو سهارو
 ڪير ٿيندو، جيڪو حرص ۽ هوس جي پٺيان ٿي هلندو.
 رهيو آهي.

* اي منهنجا معبود، جيتوڻيڪ مون پرهيزگاريءَ ۾ ڪوتاهي
 ڪئي آهي، پر هاڻ بخشش لاءِ پاڏايان ٿو.

* اي منهنجا معبود، منهنجا گناهه پهاڙن کان به وڌي ويا،
 پر تنهنجي بخشش منهنجي گناهن کان به مٿي آهي.

* اي منهنجا معبود، مون پنهنجي جهالت سبب خطا ڪئي
 آهي، پر تنهنجي معافيءَ جو اميدوار آهيان.

* اي منهنجا معبود، تنهنجي احسانن جو ذڪر منهنجي جگر
 جي سوز کي دور ڪري ٿو. ۽ جيڪي گناهه ڪيا اٿم، انهن
 جو ذڪر منهنجي اکين جا ڳوڙها جاري ڪري ٿو.

* اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون پنهنجي طرفان رحمت ۽
 راحت نه پهچائيندين، ته تنهنجي ڪرم کان سواءِ منهنجو
 نڪاڻو ٻيو ڪٿي ٿي سگهي ٿو!

* اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون مون کي رسوا ڪندين،
 ته پوءِ ٻيو ڪير آهي، جنهن کان شفاعت جي توقع رکيان.

وڪر سو وهاءِ ...

* اي منهنجا معبود، جيڪڏهن تون مون کي نا اميد ڪندين ۽ ٿڌي ڇڏيندين، ته پوءِ منهنجي لاءِ ٻيو ڪهڙو سهارو آهي ۽ آءُ ڇا ڪري سگهندس!

* اي منهنجا معبود، نيڪ شخص ئي تنهنجي محبت رکي ٿو ۽ شب بیداري ڪري ٿو، توسان راز ۽ نياز ڪري ٿو ۽ دعا ٻني ٿو، پر غافل شخص سمهيو رهي ٿو.

* سموري موجودات، تنهنجي فضل ۽ ڪرم جي اميدوار آهي ۽ تنهنجي رحمت تي ڀروسو رکي ٿي ۽ بهشت جي طمع رکي ٿي.
* اي منهنجا معبود، منهنجو حشر حضرت محمد صلعم جي دين تي ڪر. آءُ تنهنجي طرف مائل آهيان، خوفزده آهيان، فرمانبردار آهيان ۽ عاجز آهيان.

* اي منهنجا معبود، منهنجا سردار، مون کي پنهنجي عظيم شفاعت کان محروم نه ڪر، ڇاڪاڻ ته تون شفاعت قبول ڪندڙ آهين.

(۱۳۷)

* پنهنجي زندگيءَ ۾ ئي، پنهنجي آخرت لاءِ، ثمر موڪل، ڇاڪاڻ ته سڀاڻي دنيا مان ڪوچ ڪرڻو اٿئي.
* ويجهي سفر (موت) جو اهماڻ ڪر. اهو سفر گهڻيءَ دوريءَ وارو آهي.

* پنهنجي سفر جي توشي ۾، خدا جو خوف ۽ تقوا اختيار ڪر، ۽ ائين سمجهه ته تنهنجو موت ايندڙ رات کان اڳ اچڻو آهي.

* پنهنجي روزيءَ تي قناعت ڪر، ڇاڪاڻ ته عين بي نيازي اها آهي. جيڪو قناعت نٿو ڪري، محتاجي آن جي بلڪل ويجهو آهي.

* ڪميٽن جي صحبت کان پرهيڙ ڪر، ڇاڪاڻ ته آهي توکي خالص دوستيءَ کان پري رکندا ۽ رڳو ڏيکاءُ ڪندا.

* اهي آنهيءَ وقت تائين تنهنجا دوست رهندا، جنهن وقت تائين تون انهن کي خوش رکندو ايندين. ۽ جڏهن به تون پنهنجو هٿ روڪي ورتو، ته پوءِ انهن جو زهر تنهنجي لاءِ تيار آهي.

* اهڙي ڪنهن شخص سان جيترو به ممڪن ٿي سگهي پنهنجو راز نه اور، ڇاڪاڻ ته هو تنهنجي رازن جو پردو کولي ڇڏيندو. * تون ڏسين ٿو ته جيئن هو پن جا راز کولي ٿو، تيئن تنهنجا راز به کولي وڃهندو.

* جيڪڏهن توکي ڪنهن جي رازن جو رازدار بنايو وڃي، ته انهن کي پوشيده رڳو: ٻين جي عين کي نه آگهاڙو.

* سوال پڇڻ کان سواءِ ڪنهن به محفل ۾، ڪا به گفتگو نه ڪر، ڇاڪاڻ ته اها بي ادبي آهي.

* سڀڪنهن ماڻهوءَ جي متعلق، هن جي خاص رشي چڱو گمان پيدا ڪري ٿي. پوءِ چاهي اهو نادان، بي عقل ۽ احمق ڇو نه هجي.

* چرچي پوڳ کي ترڪ ڪر، ڇاڪاڻ ته مزاحيه گفتگو تڪليف کي تنهنجي طرف آڻي ٿي، ۽ ان جي توکي ڪا به

خبر نه هوندي آهي.

* پنهنجي پاڙيسريءَ جي همدرديءَ کي رانگان نه ڪر، ڇاڪاڻ ته ائين ماڻهو ڪڏهن به عزت حاصل ڪري نه سگهندو.

* جڏهن ڪو خطاڪار پنهنجي لغزشن جي معافي چاهي، ته توکي معافي ڏيڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته خدا پاڪ جو ثواب تمام وسيع آهي.

* زماني جي حادثن تي بي صبري نه ڪر، ڇاڪاڻ ته بي صبرو زماني جي حادثن تي حوصلي کان ڪم وٺي نٿو سگهي. اهڙن ڪمن ۾ پيءُ جي اطاعت ڪر، جن لاءِ هو توکي وصيت ڪري، ڇاڪاڻ ته پيءُ جو فرسائبردار ڪڏهن به خراب ۽ ذليل نه رهندو آهي.

(۱۳۸)

* اي گنهگارو، اوهين ناسيد نه ٿيو. بيشڪ خدا پاڪ مهربان ئي مهربان آهي.

* ٿمر ۽ سامان کان سواءِ، توهين هرگز سفر نه ڪريو، ڇاڪاڻ ته رستو خوفناڪ ئي خوفناڪ آهي.

(۱۳۹)

* جيڪڏهن تون وڏن مرتين جو خواهشمند آهين، ته احسان ڪرڻ فرض سمجهه ۽ بخل کان باز ره.

* جيڪڏهن ڪو به شخص توتي زيادتي ڪري، ته ان کي درگذر ڪر، ڇاڪاڻ ته (زيادتيءَ جي) بدلي وٺڻ وارو (خدا) ڪافي آهي.

(۱۵۰)

* دنيوي مال ۾ بهل کان ڪم نه وٺ، ڇاڪاڻ ته اهو بهل
تنهنجي آڏو اچڻ وارو آهي. دنيوي مال کي ڏيڻ يا خرچ
ڪرڻ سان ان ۾ ڪا به گهٽتائي نٿي اچي.

(۱۵۱)

* فنا ٿيڻ واريءَ شيءِ جي فنا ٿيڻ تي مون کي ڪو به
افسوس نه آهي. تون مون کي انهيءَ تي افسوس ڪندي نه
ڏسدين.

* خدا پاڪ جيڪو ڪجهه منهنجي لاءِ مقرر ڪيو آهي، اهو
هرگز ڪونه بدلبو ۽ ڪنهن ٻئي کي ڪونه ملندو.

* تعريف آهي انهيءَ خدا جي، جنهن جو ڪو به مٿ ٿاني
نه آهي. (هن جي اڳيان) مون ۾ ڪا به قوت نه آهي، حالانڪ
منهنجي قوت (هونءَ) بلند آهي.

* آءٌ تڪليفن توڙي آرام تي رضامند آهيان. منهنجي لاءِ
انهن ۾ ڪا به حيرت جي ڳالهه نه آهي.

(۱۵۲)

* شال خدا اسان کي سٺي جزا ڏئي، ڇاڪاڻ ته هو اسان لاءِ
اسان جي والدبن کان به وڌيڪ سٺو ۽ زياده مهربان آهي.

* سوت، جانين کي، اذيت کان جلدي نجات ڏئي ٿو ۽
ان گهر جي ويجهو پهچائي ٿو، جيڪو بلند ۽ بدتر آهي.

(۱۵۳)

* اي منهنجا مالڪ، آءُ پنهنجي دل جي بدولت مشهور هوس ۽
 ۽ اي منهنجا مالڪ، آءُ حق گوئيءَ سان موصوف هوس .
 * اي رب، تون ان وقت کان آهين، جڏهن پيو ڪو به نور
 ڪونه هو، جنهن مان روشني حاصل ٿئي ها ۽ زماني جي
 تاريخي ختم ٿي سگهي ها .

* اي منهنجا مالڪ، تو اسان انسان ذات جي پرورش پيءُ
 مخلوق کان نرالي نموني سان ڪئي — اهڙي نموني سان،
 جيڪو وهڻ ۽ گمان ۾ به اچي نٿو سگهي .

* جيڪو به ڪنهن پيءُ شيءِ سان، خدا جي تشبيهه ۽ مثال
 ڏيڻ جو ارادو ڪري ٿو، اهو عاجزيءَ سبب حيران رهي ٿو .
 * تون سندس قدرت جي موج کي بلند مقامن تي ڏسندن —
 اهڙي موج جيڪا رکيل هوا جي عمل کي به متحرڪ
 بنائي ٿي .

* اهڙي شخص کي ڇڏي ڏي، جيڪو حق جي معاملن ۾
 جهڳڙو ڪري ٿو ۽ انهن ۾ شبهو ڪري ٿو، ڇاڪاڻ ته جيڪو
 به ائين شڪ ڪري ٿو، تنهن جي راءِ تي آفت نازل ٿئي ٿي .
 * دوست نواز سان دوستي رک — اهڙي دوست سان، جيڪو
 پنهنجي اڳواڻ سان وفادار رهي ٿو ۽ چڱين خوبين ۾ پنهنجي
 اڳواڻ کان متاثر رهي ٿو .

* رهنمائي ڪندڙ، پنهنجي هدايتن ڏيڻ سبب، دنيا ۾ مشهور
 ٿي ويو، ايتري قدر جو هو آسمان جي مٿان به خوشحال رهندو .

* تون مغلوق کان بي نياز ٿي. رب پاڪ تي توڪل ڪر،
چاڪاڻ ته سڄي تي توڪل ڪرڻ سبب ڪوڙي کان بي نياز
رهيندين.

* خدا جي فضل مان رزق جي تلاش ڪر، چاڪاڻ ته خدا
کان سواءِ ٻيو ڪوبه رزق ڏين وارو نه آهي.
* جنهن کي اها بدگماني آهي ته رزق سندس پنهنجي اختيار
۾ آهي، ته پوءِ ان کي ڇڻڪ پنهنجي رب تي ڪوبه ڀروسو
نه آهي.

* جيڪڏهن ڪو چوي ته انسان مون کي غمي ڪري سگهي
شو، ته هن ڇڻڪ پنهنجي پنهني پيرن سان، زبردست آڇي مقام
تان، لغزش کاڌي.

(۱۵۴)

* جيڪڏهن عقل ۽ سچائيءَ سان دولت حاصل ٿي وڃي ها،
ته منهنجو تعلق آسمان جي ستارن سان هجي ها.
* پر، جنهن کي عقل جي روزي ملي آهي، سو دولت کان
محروم آهي، چاڪاڻ ته اهي ٻيئي هڪٻئي جا متضاد آهن.

(۱۵۵)

* آءٌ صرف انهيءَ تي مطمئن آهيان، جيڪو رب پاڪ منهنجي
مقدر ۾ ڏنو آهي. مون پنهنجو معاملو خدا پاڪ جي سپرد
ڪري ڇڏيو آهي.

* تحقيق رب پاڪ گذريل معاملن ۾ اسان تي احسان ڪيو آهي ۽ ايندڙ معاملن ۾ به هو احسان ڪندو.

(۱۵۶)

* آءُ جتي به رهان، منهنجو علم مون سان رهندو ۽ منهنجي دل ان جو نڪاڻو آهي، نه ڪو ٻيو خالي برتن يا ڪا صندوق.
* جيڪڏهن آءُ وطن ۾ رهان ته به علم مون سان گڏ رهندو، يا جيڪڏهن ٻاهر وڃان ته اهو مون سان ٻاهر به گڏ هوندو.

(۱۵۷)

* آءُ ڏسان ٿو ته دنيا عنقريب وڃڻ واري آهي ۽ تڪا قدر کڻي وستي وٺڻ واري آهي.
* دنيا ڪنهن به زندهه رهڻ واري لاءِ قائم رهڻ واري نه آهي، ۽ نه وري ڪو زندهه رهڻ وارو دنيا ۾ باقي رهندو.

(۱۵۸)

* مون کي افسوس آهي دنيا تي ۽ ان جي اسبابن تي، ڇاڪاڻ ته اهي رنج ۽ غم لاءِ پيدا ڪيا ويا آهن.

(۱۵۹)

* مون سير ڪيو، انهيءَ لاءِ ته جيڪو شخص ملي، ان کان پڇان ته هنن انسانن ۾ ڪو سچو دوست آهي؟
* ماڻهن ۾ ڇيو ته ٻه شيون نادر ۽ ناياب آهن: هڪ سچو

دوست ۽ ٻيو سيمرغ جو آٺو.

(۱۶۰)

انسان جو عاجز يا بيوس هئڻ، ادراڪ جي ذريعي معلوم ٿي سگهي ٿو، پر پروردگار جي راز معلوم ڪرڻ جي ڪوشش به شرڪ ۾ داخل آهي.

(۱۶۱)

* هر انهيءَ ڪم ۾، جيڪو توهان لاءِ باعثِ غير آهي، رب پاڪ ڪافي آهي. اُن کان سواءِ ٻيو ڪو به (مددگار) نه آهي. سو، پنهنجي همت کي بلند رکو.

(۱۶۲)

* اي منهنجا پروردگار، مون صرف تنهنجي طرف ۽ صرف تنهنجي طرف ئي رخ ڪيو آهي. آءٌ پنهنجي دلي خواهش سان، تنهنجي رضا جو متلاشي آهيان.

(۱۶۳)

* فرض ڪر ته دنيا تنهنجي موافق آهي. ته ڇا، تووت موت ڪونه ايندو؟

* تون دنيا سان رهي ڇا ڪندين، جڏهن ته اُن جو ميل اڌ راهه جو سنگ به تنهنجي لاءِ ڪافي آهي.

(۱۶۴)

* تون پنهنجي سيني کي موت لاءِ مضبوط بنا، ڇاڪاڻ ته

وڪر سو وهاءِ ...

موت تو وٽ ضرور ايندو. موت کان ان وقت به نه گهٽراءِ،
جڏهن تنهنجي آسپاس اچي پهچي.

(۱۶۵)

* جنهن کي ڪميٽيءَ دنيا فريم ڏنو، ان بيشڪ نقصان ڀاتو.
اها اهڙي شيءِ آهي، جيڪا زماني وارن کي فائدي سان گڏ
نقصان به پهچائي ٿي.

* دنيا اسان وٽ خوشنما عورت جي لباس ۾ آئي. ان جي
آرائش سندس عادتن جهڙي آهي.

* تڏهن مون ان کي چيو: ”مون کان سواءِ، ڪنهن ٻئي کي
وڃي ڏوڪو ڏي، ڇاڪاڻ ته آءُ توکان ڪناره ڪش آهيان.
مرد آهيان. نادان نه آهيان.“

* فرض ڪريو ته دنيا اسان وٽ خزاني ۽ جواهرات سان آئي،
۽ ان ۾ قارون جو سمورو خزانو ۽ قومن جي بادشاهت به هئي:
* ته ڇا، اهي سڀ شيون فنا جي طرف ڪونه موٽنديون؟

* تنهنڪري، اي دنيا، مون کي ڇڏي، ڪنهن ٻئي کي وڃي
ڏوڪو ڏي، ڇاڪاڻ ته آءُ بي تعلق آهيان هر انهيءَ شيءِ کان،
جيڪا تو وٽ آهي، يعني تنهنجي عزت، بادشاهت ۽ عطا کان.
* بيشڪ، منهنجي نفس صرف ايتري قناعت ڪئي، جيتري مقدر
۾ لکيل هئي. دنيا، تنهنجو ۽ تنهنجي مشڪلاتن جو حال
پڪسان آهي.

* آءُ خدا جي سامهون قيامت جي ڏينهن وڃڻ کان ڊڄان

ٿو. ۽ اهڙي عتاب کان به بچان ٿو، جيڪو ٿيو ته ڪڏهن
به ڪونه گهٽبو.

(۱۶۶)

* دنيا هلندڙ ساڳي مثل آهي، يا ان مهمان وانگر آهي
جيڪو هڪ رات ترسي هليو ويندو.
* يا انهيءَ خواب وانگر آهي جيڪو سمهڻ وارو ڏسي ٿو،
يا انهيءَ ڪنوڻ وانگر آهي جيڪا چمڪو ڏيئي وڃي ٿي.

(۱۶۷)

* اي دنيا جي معاملن ۾ مشغول شخص، بيشڪ توکي دنيا
جي اميدن دوکو ڏنو آهي. پر موت اوچتو اچي وڃي ٿو ۽
قبر طويل اميدن جي صندوق آهي.
* تون هميشه غفلت ۾ مبتلا آهين — ايتري قدر، جو موت
تو وٽ اچي پهتو آهي!

(۱۶۸)

* فرض ڪر ته دنيا، افراط مال سان گڏ، تو وٽ ڌڪبي
اچي ٿي. پوءِ ڇا، ان کي فنا جي طرف موٽڻو نه آهي؟
* اهڙيءَ شيءِ ۾ توکي ڪهڙي اميد آهي، جيڪا پاڻ رهڻي ئي
نه آهي. بيشڪ، دنيا جون راهون کيس بدلائي ڪري ڇڏينديون.

(۱۶۹)

* جيڪڏهن تون دنيا کي نفيس ٿو سمجهين، ته خدا جي ثواب

جو درجو ته ان کان به وڌيڪ بلند ۽ برتر آهي.

* جڏهن ته انسان جا بدن موت لاءِ پيدا ڪيا ويا آهن، تنهنڪري انهن جو خدا جي راهه ۾ تلوار سان قتل ٿيڻ زياده بهتر آهي.

* جڏهن ته سمورو مال فنا ٿيڻ لاءِ آهي، ته ڀرڻ ڪهڙي ضرورت آهي جو اهڙي مال لاءِ ايترو بخل ڪجي.

(۱۷۰)

* دنيا مون کي فريب ڏيڻ چاهي ٿي، ڇڻڪ آڻ ان جي حال کان غير واقف آهيان. آڻ ته ان جي حرام خواهه حلال کان پرهيز ڪريان ٿو.

* دنيا پنهنجو ڪاپو ۽ ساڇو هٿ مون ڏانهن ڊگهيرو، پر مون انهن کي نڪرائي ڇڏيو.

(۱۷۱)

* انسان سن سالن تائين زندهه رهي ٿو. ان مان اڌ عمر ته راتين ۾ گذري وڃي ٿي.

* سندس عمر جو چوٿون حصو ائين گذري وڃي ٿو، جو هو ساڇي ۽ ڪاٻي هٿ ۾ امتياز ڪري نٿو سگهي.

* ٽئين حصي ۾، هو اميدون ۽ لالچون ڪري ٿو. ان حصي ۾ ڌنڌي ۽ اهل عيال جو دخل آهي.

* عمر جي باقي حصي ۾ بيماريون ۽ پيري آهي ۽ ڪوچ ڪرڻ جو ارادو آهي.

* اهڙيءَ طرح، انسان جي وڏيءَ عمر لاءِ خواهش محض بي سمجهي آهي. هن جي عمر جي ورهاست ته اڃا ائين آهي.

(۱۷۲)

* زمانو گذري ويو ۽ ان جا ڏينهن به گذري ويا. ان جي عرصي جا صرف گناه ٿي رهجي ويا آهن.

* دنيا ۾ تنهنجي خوشي محض غرور ۽ حسرت آهي ۽ تنهنجي زندگي مشڪل ۽ ٿوري آهي.

* دنيا مان سفر جو سامان ٻڌي ڇڏ، جو توکي سفر ڪرڻو آهي. جلدي ڪر، ڇو ته موت اچڻ وارو آهي.

* ڄاڻي ڇڏ ته دنيا سوار جي منزل کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي، جنهن شام جو اٺ هشاڻو ۽ صبح جو ڪوچ ڪيو.

(۱۷۳)

* سٺي هٿ جي شڪايت نه ڪر، ڇاڪاڻ ته ڪمزور کي ڇڏيو ويندو آهي ۽ ٿلهو ذبح ڪيو ويندو آهي.

* پنهنجي دل کي تواضع جو ٺڪاڻو بنا، ڇاڪاڻ ته تحقيق شريف ماڻهوءَ لاءِ تواضع خوبيءَ جو باعث آهي.

* ۽ جڏهن توکي قوم جي معائنن ۾ هڪ رات لاءِ به نگران بنايو ويو آهي، ته ياد رک ته انهيءَ قوم جي باري ۾ توکان پڇاڻو ڪيو ويندو.

* ۽ جڏهن تون ڪنهن جنازي کي قبر جي طرف نيڻ لاءِ کڻين، ته هي ڄاڻي ڇڏ ته ان کان پوءِ توکي به کٽيو ويندو.

* اي سهڻيءَ ۽ منقش قبر جا پوڄيندڙ، شايد هن قبر ۾ اهو
گردن ۽ اهي هٿ پوريل هجن، جن کي قبر جو رنگين هٿن
ڪوبه فائدو ڪونه ڏيئي سگهي ۽ انهن تي عذاب جي نتيجن
جا ڳورا بند لڳل هجن.

* اهل دنيا جي نعمتن ۽ بادشاهت تي قريبن نه ڪاءُ، ۽
ان تي چريو نه ٿي، ڇاڪاڻ ته بادشاهت ۽ نعمت ٻنهي کي
فنا ۽ زوال آهي.

(۱۷۴)

* ڪهڙي نه عهدي آهي دنيا ۽ ان جو اقبال، جڏهن ان جو
حاصل ڪندڙ خدا جي اطاعت ڪندڙ آهي.

* جيڪو شخص پنهنجي دولت سان ماڻهن جي غمخواري نٿو
ڪري، اهو چٽڪ دنيا جي اقبال کي ذلت ۽ خواريءَ سان
پيش اچي ٿو.

* تنهنڪري، اي سڌريا، دولت کان پرهيز ڪر ۽ پنهنجي
دنيوي مال مان اهڙي شخص کي ڏي، جيڪو سوال ڪري.

* انهيءَ ڪري، جو بيشڪ خدا عرش جو صاحب ۽ ڪبيرالعهده
آهي. هڪ دائي جي عيوض، ان جهڙا هو ٻيا ڪيترا ئي دائي
وڌائي ٿو.

* مون ڏٺو آهي اهڙن دولت وارن کي، ته هنن شڪر گذاريءَ
جي طرف توجه ڏنو ۽ دولت انهن ڏانهن رخ ڪيو.

* انهن پنهنجي مال سبب ۽ ڪنجوسيءَ ڪري، دنيا تي ٽڪر
ڪيو ۽ انهيءَ مال کي قلفن ۾ بند رکيو.

* جيڪڏهن هو به تعمتن جو شڪر ادا ڪن ها ته کين انهيءَ شڪرگداريءَ جو به بدلو ملي ها .

(۲۷۵)

* اهي جبلن جي چوٽين تي رهندا هئا ۽ قوي ۽ طاقتور ماڻهو انهن جي نگراني ڪندا هئا - پر جبل جي چوٽيءَ به انهن کي ڪو فائدو ڪونه پهچايو .

* ۽ اهي پنهنجي پناهگاهن تان هيٺ قبرن کان لاهيا ويا - اها جڳهه لهن لاءِ ڪيتري نه بري آهي .

* انهن جي دفن ٿيڻ کان پوءِ انهن جي پٺيان آواز ڪندڙن پڪاريو ته ”هاڻي اهي تخت، تاج ۽ شاهي خلعتون ڪٿي آهن .

* ”اهي چهرا ڪٿي آهن ۽ جيڪي جاھ ۽ جلال جي پردي ۾ رهندا هئا ۽ انهن جي سامهون پرڏا لٽڪيل هوندا هئا .“

* جڏهن قبر کي سوال ڪيو ويو، ته ان قبر واري جا حالات کولي ڏنا . اها ئي شيءِ آهي ۽ جنهن تي هاڻ ڪيڙا مڪوڙا پيا گهمن .

* انهن تي عذاب جي مدت ڊگهي ٿي ويئي، ڇاڪاڻ ته انهن دنيا ۾ رڳو ڪاڌو ۽ پيتو . پوءِ ان کائڻ پيئڻ جي ڊگهي عرصي کان پوءِ خود ڪاڇي وڃڻ وارا ٿي پيا .

* انهن ڊگهي عرصي تائين، مال حاصل ڪيو ۽ جمع ڪيو . پوءِ اهو دشمنن لاءِ چڱي ٿي ويا ۽ پاڻ به رهندا رهيا .

* اڪثر ماڻهن ڊگهيون ماڙيون تعمير ڪرايون هيون ته اهي کين محفوظ رکي سگهنديون . پوءِ انهن، انهن اهڙين جڳهن

کان علاجگي اختيار ڪئي، ۽ پاڻ ئي آتان نڪري ويا.
 * انهن جون جايون خالي رهجي ويون ۽ خوفناڪ ٿي پيون ۽
 انهن جاين ۾ آهي رهڻ وارا قبرن ۾ پهچي ويا.
 * خلافت جي صاحبن کان پڇ، ته جڏهن موت آيو، ته
 انهن جون فوجون، گهوڙي سوار، گهوڙا، نوڪر چاڪر سڀ
 ڪيڏانهن ويا.

* هاڻي اهي خزانو ڪٿي آهن، جن جون ڪنجيون به هيون،
 ۽ اهي طاقتور ماڻهن کي به، کڻڻ وقت، ٿڪائي وجهنديون
 هيون.

* اهي نوڪر ڪٿي آهن، جن کي تون سامان سان گڏ، سامهون
 رکندو هئين، ۽ اهي انهن جون تلوارون ۽ نيزا هاڻي ڪٿي آهن.
 * ڪٿي آهن اهي نوجوان گهوڙي سوار ۽ پيادا. انهن آخر
 ڇا ڪيو. ڪٿي آهن اهي تلوارون، نيزا ۽ باريڪ تير.

* اهي مددگار جماعتون ڪٿي آهن. اهي پنهنجي مالڪ لاءِ
 مددگار ٿي ڇو نه سگهيون، جڏهن ته هو زمين تي پيو رهيو
 ۽ دانهون ۽ فرياد ڪندي پئي ڏنائونس.

* اهي بهادر مرد ڪٿي آهن، جيڪي غصي جي حالت ۾
 بگڙي ويندا هئا. اهي حمايت ڪرڻ وارا ڪٿي آهن، جن جي
 ذريعي هو پنهنجن دوستن جي نگراني ڪرائيندا هئا.

* اهي تيرانداڙ ڪٿي آهن، جڏهن ته تو وٽ موت جا تير
 اڏامندا اچي پهتا آهن.

* رشتن به موت کي ڪونه روڪيو، ۽ موت وقت، جادوءَ ۽

تدبيرن سان به ڪو فائدو ڪونه پهتو.

* انهن عزيزن نه تنهنجي ڪا مدد ڪئي ۽ نه وري موافقت ۽ توکي موت جي حوالي ڪري ڇڏيائون. تنهنجي اعمالن سبب جن جو تون مرتڪب هئين، ڇا حال آهي تنهنجي قبر جو. هاڻي ته اتي ڪوبه ڪونه ايندو ۽ نه وري ان جي ڀر ۾ ڪو ماڻهو ڦرندو.

* تنهنجي يادگيريءَ جو ڇا حال ٿيندو. توکي ته متروڪ ۽ فراموش ڪيو ويندو. هاڻي ته اهي سڀ تنهنجي مال جي تقسيم ۾ مشغول آهن.

* هاڻي تنهنجي محل جو ڇا ٿيندو. اهو زبون ۽ هيبتناڪ ٿي ويندو، ۽ انهيءَ تي ڪوبه افسوس ڪونه ڪائيندو. ان کي چڻي طرفن کان خوف ۽ هراس گهيري وٺندو.

* انهيءَ اسر کان انڪار نه ڪر ته 'دنيا ڪنهن بادشاهه وٽ به قائم ڪانه رهندي'.

* اهڙو شخص ابديءَ حيات جو اميدوار ڇو آهي، جڏهن ته سندس روح موت جي رسين ۾ ٽنگيل آهي؛

* ۽ سندس جسم موت جي تيرن جو نشانو بنيل آهي ۽ ان جي بادشاهت ان کان زائل ٿيڻ واري ۽ منتقل ٿيڻ واري آهي.

(۱۷۶)

* طويل عمر لاءِ ڪا به راهه نه آهي. منهنجي ۽ موت جي وچ ۾ ڪا به شيءِ حائل نه آهي.

* منهنجو موت سان همنشين ۽ ساٿي ٿي وڃڻ هڪ يقيني ڳالهه آهي.

* زماني جو حال مختلف آهي، جيڪو صبح ۽ شام آهڪو ڪري ٿو. انهن حالتن ۾ به، جيئري بت ۾ روح ۽ رت ته جاري آهي.

* حق جي منزل اها آهي، جنهن کان وڌيڪ بلند ڀڳو ڪو به مقام نه آهي. هر هڪ شخص لاءِ، انهيءَ منزل طرف هڪ رستو کليل آهي.

* آءٌ زماني جي بيمارين کي ڏسان ٿو ته اهي بيشمار آهن.

۽ دنيا جو رهواسي موت جي اچڻ تائين بيمار رهندو آهي.

* آءٌ البت اهڙي شخص جو مشتاق آهيان، جنهن کي پنهنجو محبوب سمجهندو آهيان. منهنجي لاءِ ان ڏانهن ڪو رستو آهي، جنهن ڏانهن آءٌ مائل آهيان.

* ٻڌائڻ وارن جدائيءَ جي باري ۾ ڪيترائي داستان بيان ڪيا آهن، پر آءٌ اهي داستان جدا ٿيڻ ۽ لڏڻ وقت بيان ڪندس.

* ٻن دوستن جي وچ ۾ جدائيءَ جو اچڻ لازم امر آهي.

* بيشڪ، رسول الله کان پوءِ، بي بي فاطمه جو جدا ٿيڻ انهيءَ ڳالهه جو ثبوت آهي ته ڪو به محبوب هميشه نه رهندو آهي.

* ان جي وڃڻ کان پوءِ، منهنجي زندگي ٿي ڇا آهي؟ تنهنجي زندگيءَ جو قسم، هيءَ جدائي اهڙي آهي، جنهن جو ڪو چارو نه آهي.

* جڏهن منهنجي زندگي به ختم ٿي ويندي، ته بيشڪ روئڻ

وارن جو روئڻ کي ٿورا ڏينهن رهندو.
 * بيشڪ، هر جوان اها خواهش ڪندو آهي ته منهنجو دوست
 ڪڏهن به نه مري. پر، جنهن ڳالهه جي هو خواهش ڪندو
 آهي، ان ڏانهن هن لاءِ ڪوبه رستو ڪونه آهي.

(۱۷۷)

* آءُ انهيءَ مهمان (نئين ڄاول ٻار) جو ادرپاءُ ڪريان ٿو،
 جيڪو نازل ٿئي ٿو، ۽ انهيءَ دوست کي خدا جي حوالي
 ڪريان ٿو، جيڪو انتقال ڪري وڃي ٿو.
 * جوانيءَ منهن موڙيو، ڄڻڪ اها هئي ئي ڪانه. پيري نازل
 ٿي، ڄڻڪ اها هميشه ڪان ئي هئي.
 * پيري ڄڻڪ صبح وانگر ظاهر ٿي، پر جواني چوڏهينءَ جي
 چنڊ مثل آهي، جا غائب ٿي ويئي.
 * خدا پيري ۽ جواني آرام سان ٺاڙي! هو ئي ڪهڙو نه
 بهتر مولا آهي، ۽ اهو ئي سندس ڪهڙو نه عمدو معاوضو آهي.

(۱۷۸)

* سڀاڻي ماڻهوءَ، مصيبتن جي اچڻ کان اڳ، پنهنجي ذهن
 ۾ انهن جو تصور ڪري ڇڏيو آهي.
 * هاڻي، جيڪڏهن اها مصيبت اوچتو اچي ٿيندي، ته ان جو
 ڪوبه خوف ڪونه ٿيندس، ڇاڪاڻ ته هن جي نفس ۾ ان
 مصيبت جو خيال اڳ ئي موجود هو.
 * هن اهڙي ڪم کي ڏٺو آهي، جيڪو نتيجي تائين پهچي

چڪو آهي. بس، هن جي ابتدا خاتمي کي وڃي پهتي. * جاھل ماڻھو پنهنجا ڏينھن امن امان ۾ سمجھندو آهي، ۽ انهن مصيبتن کان غفلت ۾ رھندو آهي، جيڪي گذري وينديون آهن.

* جيڪڏهن زماني جو انقلاب، ڪجهه مصيبتن سان گڏ، اوچتو اچي پهچي، ته هو دانھون ڪندو آهي. * جيڪڏهن هن اهڙي وقت پنهنجي هوشياريءَ کان ڪم ورتو، ته پوءِ اها ئي هوشياري کيس انهن مصيبتن ۾ صبر ڪرڻ سیکاريندي.

(۱۷۹)

* جيڪڏهن سڀ مصيبتون گڏ ڪيون وڃن، ته انهن ۾ بدترين آفت بخل آهي. ۽ بخل کان وڌيڪ بري آفت واعدِي خلافي ڪرڻ ۾ آهي يا ان جي وفا ۾ دير ڪرڻ ۾ آهي. * اهو وعدو بهتر نه آهي، جنهن ۾ ڪوڙ شامل هجي؛ ۽ اهڙي قول ۾ بهتري نه آهي، جيڪو عمل ۾ نه اچي. * جيڪڏهن تون عقلمند ۽ عالم نه آهين، ته تنهنجو مثال اهڙي ماڻهوءَ جهڙو آهي، جنهن کي جتي ته آهي، پر ڀرو ڪونه اٿس.

(۱۸۰)

* جيڪڏهن علم صرف آرزو ڪرڻ سان ئي حاصل ٿي وڃي ها، ته دنيا ۾ ڪوبه جاھل نه رھي ها.

* ڪوشش ڪندو رهڻ ڪاهلي نه ڪرڻ غفلت نه ڪرڻ
چاڪاڻ ته غفلت ڪرڻ واري لاءِ آخر ۾ ندامت آهي.

(۱۸۱)

* اسين پاڻ ۾ خدا جي طرفان ڪيل ورهاست تي رنڀامند
آهيون ته اسان جي لاءِ علم آهي ۽ دشمنن ۽ جاهلن لاءِ
مال آهي :

* چاڪاڻ ته مال لاءِ زوال ۽ فنا جلد اچڻ واري آهي ۽
علم باقي رهڻ وارو آهي ۽ ڪڏهن به زائل نه ٿيندو.

(۱۸۲)

* بيشڪ، بي نياز اهو آهي، جيڪو دل سان بي نياز هجي، ۽
اهو بي نياز نه آهي، جيڪو مال سان بي نياز هجي.

* اهڙيءَ طرح، ڪريم اهو آهي، جيڪو پنهنجي اخلاق سبب
ڪريم هجي؛ ۽ اهو ڪريم نه آهي، جيڪو صرف پنهنجي قوم
۽ اولاد لاءِ ڪريم هجي.

* اهڙيءَ طرح، فقيه اهو آهي، جيڪو پنهنجي حال جو فقيه
هجي، ۽ اهو فقيه نه آهي، جيڪو قول ۽ گفتار جو فقيه هجي.

(۱۸۳)

* بي موقعي، زياده گفتگو نه ڪرڻ ۽ خاموشيءَ کي هميشه قائم
رکڻ، جيڪا عقل کي زينت بخشن واري آهي.

* جوانمرد ۽ پهلوان به پنهنجي زبان جي لغزش سبب مري

وڃي ٿو، حالانڪ قدر جي لغزش سبب هو ڪونه ٿو سري .
 * تون پريشان نه ٿي ۽ پنهنجي قول جو پردو فاش نه ڪري
 ڇاڪاڻ ته تون پنهنجي قولن جي لغزش سبب زياده دشمن پيدا
 ڪري ويندين .

(۱۸۴)

* جڏهن تون غني ٿي ويندين، ته ماڻهو تنهنجي عزت ڪندا
 بشرطيڪ پنهنجي مال کان بي نياز هجين؛ ڇاڪاڻ ته هر هڪ
 غني ۽ بي نياز ماڻهن جي نظرن ۾ باعزت هوندو آهي .
 * بي نيازي ماڻهن کي زينت بخشيندي آهي. جيڪو رات جو
 مهمان نوازي ڪري ٿو ۽ ڏينهن جو بخشش ڪري ٿو، اهڙو
 ماڻهو ڪڏهن به محتاج نه ٿيندو آهي.
 * غني ۽ بي نياز ڪڏهن به بغير نه هوندو.

(۱۸۵)

* پنهنجي نفس جي سنڀال ڪر ۽ ان کي اهڙيءَ شيءِ لاءِ
 آماده ڪر، جيڪا هن کي زينت بخشي. تون سلامتيءَ سان
 زندگي بسر ڪر، ته تنهنجي لاءِ ماڻهن جي گفتگو بهتر رهي.
 * ماڻهن ۾ صرف خوبيون ڳول، پوءِ چاهي زمانو توهان موافق
 رهي، يا دوست توتي جفا ڪري .

* جيڪڏهن اڄ تنهنجي روزيءَ ۾ ڪمي ۽ تنگي آهي ته صبح
 تائين صبر کان ڪم وٺ. شايد صبح تائين زماني جون
 تڪليفون توکان دور ٿي وڃن .

* غني دل وارو شخص بلند مرتبي وارو به هوندو آهي، خواه
 سندس دولت ٿوري ئي چو نه هجي .
 * ان ماڻهوءَ جي اندر هر چڱائي نه هوندي، جنهن جي طبيعت
 رنگ مٽائيندي رهي ٿي: ڇاڪاڻ ته جڏهن هوا ڦري ٿي، ته
 پوءِ اهڙي طبيعت هر طرف مڙي سگهي ٿي .
 * جڏهن تون دنيوي مال وٺڻ کان بي پرواهه هوندين، ته
 تون غني رهندين . دل جي سڃاڻي بهل آهي .
 * جيڪڏهن تون گهڻو ٿي اڇين ته ماڻهو ته ڪيترا ئي آهن،
 البت آزمائش جي وقت آهي تمام ٿورا ئي پوندا .

(۱۸۶)

* جيڪڏهن تون تنگدست به ٿي وڃين، ته به بيقرار نه ٿي،
 ڇاڪاڻ ته توکافي عرصي تائين ڪشاده دستيءَ ۾ گذاريو آهي .
 * خدا کان نااميد نه ٿي، ڇاڪاڻ ته ان کان نااميد ٿيڻ
 ڪفر آهي . شايد ٿوري وقت ۾ رب توکي مالدار بنائي ڇڏي .
 * پنهنجي پروردگار لاءِ بدگمان نه ٿي، ڇاڪاڻ ته هو
 نيڪيءَ ۽ بديءَ کان بي نياز آهي .
 * تو اهو ڪونه ڏٺو آهي ڇا ته تنگيءَ کان پوءِ ڪشادگي
 اچي ٿي؟ ان لاءِ خدا جو قول سچو ۽ درست آهي .

(۱۸۷)

* آءٌ وقت بوقت ماڻهن کي آزمائيندو رهيو آهيان . مون ڏٺو
 ته متڪبر ماڻهو پنهنجي مال سبب ئي مغرور آهي .

وگر سو وهاء ...

* مون شين جي ڪڙاڻ کي چڱيءَ طرح چڪيو آهي. سوال ڪرڻ جي تلخيءَ کان وڌيڪ تلخي ٻيءَ ڪنهن به شيءِ ۾ نه آهي.

(۱۸۸)

* منهنجي نزديڪ، ڪنهن جبل تان ڳوري پٿر جو هيٺ لاهڻ بهتر ۽ سهل آهي ماڻهن جي احسان کڻڻ کان. * ماڻهو چون ٿا ته پورهئي ڪرڻ ۾ عار آهي. آءٌ چون ٿو ته سوال ڪرڻ جي ذلت ۾ عار آهي.

(۱۸۹)

* آءٌ دنيا جي اڳيان، ان جي احسان کڻڻ خاطر، پيش ڪونه ٿو پوان، ۽ عزت جي مرتبي جي عيوض ذلت کي سلهه ڪونه ٿو ڳنهان. * آءٌ شرميليءَ ۽ مياھ اک کي ٿي نيڪ سمجهان ٿو. ان کي سومي جو احسان نه ڪڻڻ گهرجي.

(۱۹۰)

* منهنجو گهر مسافرن جي پناهه آهي، جتي ڪوبه پليل پتڪيل خود بخود اچي سگهي ٿو. منهنجو توشو ان شخص لاءِ جائز آهي، جنهن کي ان جي گهرج آهي. * مون وٽ جيڪو ڪجهه موجود آهي، اهو آءٌ پيش ڪريان ٿو، پوءِ چاهي اهو مانيءَ ۽ سرڪي کان سواءِ ٻيو ڪجهه به

نه هجي:

* وڏي مرتبي وارو ۽ شريف ماڻهو ته اهڙيءَ شيءِ تي راضي رهندو، پر ڪهڙي ماڻهوءَ لاءِ اهو وبال آهي.

(۱۹۱)

* باهت شخص جو فقيري حالت ۾ صبر ڪرڻ کيس عالي مرتبت بنائي ڇڏي ٿو، پر بي همت، صبر کي ڇڏي، پنهنجي عزت کي برباد ڪري ٿو ۽ پاڻ کي ذليل بنائي ٿو.
* باهت شخص لاءِ ٿوري روزي به ڪافي آهي، ڇاڪاڻ ته فقط پڪ لاءِ صرف هڪ ماني ئي ڪافي خوراڪ آهي.

(۱۹۲)

* آءٌ اهو آهيان، جنهن جي سموري عزت خدا جي فضل ۽ ڪرم سان قائم آهي — شروعات کان وٺي آخر تائين هو منهنجي عالي مرتبي جو نگهبان آهي.
* جڏهن ڪو نادار ساڻي مون سان گڏ رهي ٿو ته آءٌ هن کي پنهنجو توشو اڇيان ٿو ته جيئن هو ڍو ڪري کائي.
* جڏهن ڪو شخص مون وٽ ڪهن تڪليف جو فرياد ڪندي اچي ٿو ته آءٌ روشن ستاري وانگر تيزيءَ سان ان جي فرياد رسيءَ لاءِ پهچان ٿو.
* آءٌ پاڙيسرين کي پنهنجي عيال مان تصور ڪريان ٿو، ڇاڪاڻ ته هنن، ٻين ڪهرن کي ڇڏي، منهنجي گهر کي پنهنجي لاءِ پاڙي طور منتخب ڪيو آهي.

وڪر سو وهاءِ ...

* مون پنهنجي طرفان پوريءَ ذسيواريءَ سان اهڙن پاڙيسرين جي حفاظت ۽ سندن اهل عيال جي نگراني ڪئي ۽ ان ۾ ڪا به دوکييازي نه ڪئي .

(۱۹۳)

* آءٌ فراق جي راتن کي خوشيءَ سان پسند ڪريان ٿو ، ڇاڪاڻ ته انهن کان پوءِ وصال جو زمانو اچي ويندو .
* آءٌ وصال وارن ڏينهن کي بهتر ڪونه ٿو سمجهان ، ڇاڪاڻ ته ڏسان ٿو ته هر چيز زوال جي طرف مائل آهي .

(۱۹۴)

* آءٌ سندس عذاب کان بچان ٿو ۽ سندس بخشش جو اميدوار آهيان . مون کي يقين آهي ته هو حاڪم ۽ منصف آهي .
* جيڪڏهن هو بخشي ڇڏي ، ته اهو سندس لطف ۽ ڪرم آهي . ۽ جيڪڏهن عذاب نازل ڪري ، ته بيشڪ آءٌ ان جو مستحق آهيان .

(۱۹۵)

* خدا جي پناهه ٿو پٺيان ان وقت لاءِ ، جڏهن قيامت ايندي ۽ زمين زلزلي سبب جنبش ڪندي ؛
* پهڙاڙ تيزيءَ سان هلڻ لڳندا ، جيئن تون ڪڪرن جي تيزيءَ جو حال ڏسڻ ٿو .
* صور ٽوڪڙڻ جي صدمي سبب ، زمين ڦاٽي پوندي . ان وقت

- زمين پنهنجي پوڄ يعني انسانن کي ٻاهر ڪڍندي .
- * زمين پنهنجا احوال پروردگار تائين پهچائيندي . تحقيق ، تنهنجي پروردگار ان جي مٿان وحي نازل ڪيو هو .
- * هر هڪ ڇيز پنهنجي جاءِ تان ظاهر ٿيندي ۽ سڀ ننڍا وڏا پوڙها جوان گڏ ٿيندا .
- * هر هڪ ماڻهو پنهنجي اعمالن کي اتي موجود ڏسندو ، جيتوڻيڪ انهن جو وزن محض هڪ ذري جيترو ڇو نه هجي :
- * رب قادر ان جو حساب ڪندو — پوءِ اهو حساب يا ته هن لاءِ نقصانڪار ثابت ٿيندو يا فائديمند .
- * ان وقت تون ماڻهن کي ، بغير شراب پيئڻ جي ، نشي واريءَ حالت ۾ ڏسندين ، ۽ اک انهن حالتن جو نظارو پسندي جيڪو ان دهشت ۽ خوف جي وقت ان جي سامهون هوندو .
- * جڏهن آءٌ قيامت ڏينهن اٿاريو ويندس ، ته منهنجا گناه منهنجي لاءِ هڪ بلا مثل هوندا ۽ منهنجي لاءِ ڪوبه چارو ڪونه هوندو .
- * آءٌ ان وقت کي وساري وينس ، جنهن لاءِ صدا افسوس! مون نفس کي اهو ڪجهه ڏنو ، جنهن جي هن خواهش ڪئي .

(۱۹۶)

- * بادشاهن جو شڪار سهڙ ۽ لومڙيون هوندو آهي ، پر جڏهن آءٌ سوار ٿيندو آهيان ته منهنجو شڪار بهادر مرد هوندو آهي .
- * جنگي شهبسوار منهنجو شڪار آهن ۽ آءٌ جنگ جي وقت ،

ٻاڙيندڙ شينهن مثل هوندو آهيان .

(۱۹۷)

* توهان لاءِ لازمي آهي ته تن شين کي لڪايو: شجاعت ،
علم ۽ دولت .

* ماڻهو انهن شين جا دشمن هوندا آهن ، ۽ دشمن انهن شين
جي زوال تي خوش ٿئي ٿو .

(۱۹۸)

* انسان کي مجال نه آهي ، جو هن جي راز جو ادراڪ
ڪري سگهي . هو ڀلا ڪيئن الله جي قدير هئڻ جو ادراڪ
ڪري سگهندو .

* هو خدا آهي ۽ هن سڀني شين کي پيدا ڪيو آهي . هو
نئين ايجاد ڪرڻ وارو آهي . ڏنا ٿيڻ وارو انسان ڀلا ڪيئن
انهن ڳالهين جو ادراڪ ڪري سگهندو .

(۱۹۹)

* ڪيترا ئي عقلمند ، سمجهدار ۽ دانا ماڻهو آهن ، جيڪي
مفلس ۽ بي يار و مددگار آهن ؛

* ۽ ڪيترا ئي جاهل آهن ، جن وٽ جهجهو ناٿو آهي : هيءُ
مقرر ڪيل ورهاست خدا غالب ۽ دانا جي طرفان آهي .

(۲۰۰)

* زمانو محض سجاڳيءَ ۽ نند ڪان وڌيڪ ڪجهه به نه آهي .
سجاڳيءَ ۽ نند جي وچ ۾ هڪ ڏينهن ۽ هڪ رات ٿيندي .

* هڪ قوم زنده آهي ۽ هڪ قوم مري چڪي آهي. زمانو
حڪم مڃڻ وارو آهي. ان تي ڪا به ملامت نه آهي.

(۲۰۱)

* جيڪو دنيا جي تعريف ڪري ٿو، سو اها تعريف انهيءَ
عيش عشرت سبب ڪري ٿو، جيڪا کيس حاصل آهي. قسم
آهي پنهنجي زندگيءَ جو ته عنقريب کيس غمگين ٿيڻو پوندو.
* جڏهن دنيا انسان جي سامهون اچي ٿي، ته اها فتنو بنجي
اچي ٿي. جڏهن پوئتي هٽي ٿي، ته ان جو گهڻو افسوس
ٿئي ٿو.

(۲۰۲)

* جڏهن تون ڪنهن نعمت ۾ آهين، ته ان جو لحاظ رک
ڇاڪاڻ ته گناهه نعمت کي دور ڪري ڇڏي ٿو.
* خدا جي شڪر ڪرڻ سان نعمت جي حفاظت ڪر. بيشڪ
خدا وڏو بدلو ڏيڻ وارو آهي.

* ڪٿي آهن اهي زماني جا سردار، جيڪي ان ۾ وڏا هوندا
هئا. اهي سڀ فنا ٿي ويا، ۽ منهنجو پروردگار حاڪم آهي.
* تون مالدار هجڻ يا تنگدست، پر تنهنجي زندگي نيٺ به
موت جي غم ۾ ختم ٿيندي.

(۲۰۳)

* ڪميٽن سان دوستي رکڻ کان باز ره، ۽ بزرگن ۽

شريف زادن سان دوستي قائم ڪر.

* زماني جي هڪ ڏينهن تي به ڀروسو نه ڪر. هن وسيع زماني جو نظام ڏاڍي جي تار مثل آهي.

* الله تي ئي اعتماد رک، جو هو برتر آهي ۽ وڏين نعمتن ۽ وڏي اجر جو مالڪ ۽ مختيار آهي.

* علم جي تلاش ڪر ۽ ان تي بحث ڪر. حرام ۽ حلال ۾ فرق ڪر.

* سختيءَ ۽ ترشيءَ سان گفتگو نه ڪر. پر اهڙي نموني سان گفتگو ڪر، جو رب راضي ٿئي.

* جيڪڏهن ڪو تو سان خيانت ڪري، ته به تون ان سان خيانت نه ڪر. ۽ هميشه پنهنجي ذات ۽ عزت جي حفاظت ۽ نڪر ڪر.

* ساٿين سان ڪينو ۽ بغض نه رک. عداوت ڪندڙن کي بخش ڪر، ته گناهن کان نجات حاصل ڪري سگهين.

(۲۰۴)

* آءُ ڏسان ٿو ٿر آزاد انسان لاءِ احسان ڪرڻ هڪ ديني ڪم آهي، پر غلام ذهن جي ماڻهوءَ لاءِ اهو بار ۽ عيب آهي. * بارش جا ڦڙا سڀني جي پيٽ ۾ موٽي ٿي پون ٿا، ۽ نانگ جي وات ۾ ٻهڙي، زهر قاتل ٿي پون ٿا.

(۲۰۵)

* تون پنهنجو راز ڪنهن بزرگ ۽ صاحب ڪرم سان ڪول.

اهڙي شخص وٽ تنهنجو راز محفوظ رهندو.
 * من وٽ تنهنجو راز اهڙي دروازي اندر آهي، جو دروازو
 بند آهي ۽ ان جي ڪنجي ڪم ٿي ويل آهي ۽ دروازي تي
 مهر لڳل آهي.

(۲۰۶)

* جڏهن تون اقتدار جو صاحب هجين، ته ان وقت ظلم نه
 ڪر، ڇاڪاڻ ته ظلم جو چراگاه انسان کي ندامت ۾
 وجهي ٿو.

* اي منهنجا پٽ، مظلوم جي دعا کان ڊڄ، ته جيئن
 اونداهين راتين ۾ تو وٽ ان جا تير نه اچي پهچن.
 * جڏهن تون سمهيو پيو هوندو آهين، ته مظلوم بيدار هوندو
 آهي ۽ تنهنجي لاءِ بددعا گهرندو آهي. ان وقت خدا جي
 اک به ننڊ ۾ نه هوندي آهي.

(۲۰۷)

* تون ماڻهن سان ٺٺول نه ڪر، ڇاڪاڻ ته هو توهان ٺٺول
 ڪن، ڇاڪاڻ ته مون اهڙيون قومون ڪونه ڏٺيون آهن، جن
 ٻين سان ٺٺول به ڪئي ۽ پوءِ به سلامت رهيون.

* اصل زخمر ته زبان جو ٿيندو آهي، ۽ تون اها ڳالهه ڄاڻين
 به ٿو. اڪثر ڳالههون ته اهڙيون به ٿينديون آهن، جن تي
 رت وهي هلندو آهي.

(۲۰۸)

* اي ابي طالبع جيڪو پناهه گهرڻ وارن لاءِ پناهه گاهه هئين ۽ جيئن سالن جي قحط لاءِ بارش. تون اونداهين هر نور مثل هئين .

* بيشڪ، تنهنجو گرم ٿي وڃڻ، توکي ياد ڪرڻ واري لاءِ ڏکيو ثابت ٿيو. بيشڪ، تون مصطفيٰ لاءِ بهتر چاچو هئين .

(۲۰۹)

* اي سيد ڪريم جي ڌيءَ، فاطمه، تون اهڙي نبيءَ جي ڌيءَ آهين، جو هو سڪڙهن به ڪنهن برائيءَ جو نشانو نه ٿيو. * تحقيق، الله تعاليٰ اڄ اسان وٽ اهڙي ڀيڻ کي آندو آهي، جو جيڪو به ان تي رحم ڪندو، اهو رحم هوندو. * ان لاءِ وعدو ڪيل جڳهه جنت آهي، جيڪا آرام جي جڳهه آهي. الله اها جڳهه نااهل تي حرام ڪري ڇڏي آهي. * جيڪو بخل ڪرڻ کان محفوظ رهيو، اهو سلامتيءَ سان زندهه رهندو، ۽ بخیل شخص ندامت ۾ بيٺو رهندو.

* ان جو بخل کيس دوزخ ۾ وجهندو، جتي سندس پيڻ لاءِ پونءَ ۽ دوزخ جو گرم پاڻي هوندو.

(۲۱۰)

* خدا جو قسم، ڄاڻي ڇڏ ته بيشڪ ظلم بري شيءِ آهي. هر انسان ئي ظلم ڪرڻ وارو هوندو آهي.

* اهڙو شخص، قيامت جي ڏينهن، جزا ڏيڻ واري رب جي سامهون پيش ٿيندو ۽ ان جا ستايل به رب پاڪ جي سامهون پيش ڪيا ويندا.

* دنيا جون لذتون جلد ختم ٿي وينديون. دنيا جا عيش ۽ غم به ختم ٿي ويندا.

* تون سمهيو رهين ٿو، پر موت توکان غافل نه آهي. اي غفلت ۾ سمهڻ وارا، غفلت ۾ ننڊ مان سجاڳ ٿيءُ.

* تون فنا ٿيڻ واري امر کان غافل ٿي ويو آهين، حالانڪ توکي فنا ٿيڻو آهي. دنيا ۾ ڪا به اهڙي شيءِ نه آهي، جيڪا فنا نه ٿئي.

(۲۱۱)

* مون هن جي مٿي ۾ تلوار هنئي — ڪٽڻ واري تلوار — تيز ڌار واري تلوار.

* انهيءَ تلوار سندس بدن جون هڏيون به ڪڍي ڇڏيون ۽ ان جي نڪ کي خاڪ ۾ ملائي ڇڏيو.

* آءٌ علي آهيان — تلوار وارو — قيامت جي ڏينهن حوض ڪوثر جو نگهبان هوندس.

* منهنجي پيءُ، نبوت واري، جنهن وقت منهنجي سر تي عامو رکيو هو، ته فرمايو هو:

* تون منهنجو پيءُ آهين، بزرگيءَ جي ڪاڻ آهين ۽ اهڙو شخص آهين، جنهن لاءِ مون کان پوءِ امامت جو هنڌ لازمي آهي.

(۲۱۲)

* عيش جي سامان خاطر پريشان نه ٿي. اصل ڳالهه ان کان سواءِ
 بي ڪجهه به نه آهي، ته رزق جو ضامن الله ڪريم آهي.
 * بي نياز ره. ٿوريءَ شيءِ تي به قانع ره. مرندي مري وڃ،
 پر ڪم ظرف کان سک جي اسباب جي آرزو نه رک.

(۲۱۳)

* جنهن شخص جي مرشت ۽ عادتون اعليٰ هونديون، اهو ئي
 فضيلتن ۽ آدابن سان آراسته هوندو ۽ اهو ئي خوبين سان
 موصوف هوندو.

* ڪنهن کي به اها خبر نه آهي ته، زماني جي حادثن مان
 ڪيس ڪهڙي حادثي جو شڪار ٿيو آهي.
 * جيڪڏهن زمانو توتي ظلم ڪري، ته توتي لازم آهي ته
 صبر ڪر، ڇاڪاڻ ته توکي رب پاڪ جي خاطر، بهتر مقصدن
 سان محڪم رهڻو آهي.

* جيڪڏهن اهل ڪرم توتي ڪا چڱي شيءِ عطا ڪن، ته
 ان جو توکي شڪر ادا ڪرڻ گهرجي.

(۲۱۴)

* صبر ڪرڻ اهڙيءَ شيءِ جي ڪنجي آهي، جنهن جي اميد
 ڪئي ويندي آهي. سڀ نيڪيون صبر ڪرڻ مان ئي پيدا
 ٿينديون آهن.

* پوءِ، تون به صبر ڪر، چاهي ڏڪن جو زمانو ڪيترو به

طويل ڇو نه هجي، ڇاڪاڻ ته بعض اوقات ته سرڪش گهوڙا به مطيع ٿي پوندا آهن.

* صبر ڪرڻ وارو، اڪثر ڪري، پنهنجي مقصد کي حاصل ڪري وٺندو آهي.

(۲۱۵)

* جڏهن تنهنجي اقبال وڌڻ جي هوا هلي، ته ان کي غنيمت ڄاڻ، ڇاڪاڻ ته هوا هلڻ جي پڇاڙي گهٽ ٿي آهي.

* انهيءَ هوا دوران، نيڪي ڪرڻ کان غفلت نه ڪر، ڇاڪاڻ ته توکي اها خبر ته نه آهي ته اها هوا ڪهڙي وقت رکجي ويندي.

(۲۱۶)

* زماني مون کي ادب سيکاريو ۽ نااميديءَ مون کي بي نياز ڪري ڇڏيو. قوت مون کي قناعت جو مادو عطا ڪيو ۽ صبر منهنجي پرورش ڪئي.

* مون کي زماني جي تجربي پهتو ڪري ڇڏيو آهي، ايتري قدر جو مون ان ماڻهوءَ کي به روڪي ڇڏيو، جيڪو مون کي روڪڻ چاهي ٿو.

(۲۱۷)

* لالچ مه اچي، مخلوق جي اڳيان عاجزي نه ڪر، ڇاڪاڻ ته ائين ڪرڻ تنهنجي دين جي لاءِ ذلت جو باعث آهي.

وڪر سو وهاءِ ...

* الله کان ئي رزق جي آرزو ڪر، جيڪو هن جي خزانن ۾ ڀريل آهي. هن کي ٻيو ڪوبه حڪم ڪرڻو نه آهي، سواءِ ڪ ۽ ن (يعني ڪُن) چوڻ جي.

* بخشش ڪرڻ دين ۽ دنيا ۾ عمدي شيءِ آهي ۽ بدتر آهي.

* جنهن شخص ۾ تون اميد رکين ٿو، اهو به الله جي مخلوق يعني ڪنهن عاجز پيءُ جو پٽ آهي.

* جيڪڏهن هيئن هجي ها ته عقلمند لاءِ تونگري لازم آهي، ته پوءِ هر عقلمند ڦارون جهڙو تونگر به هجي ها.

* ليڪن، خدا جي حڪم سان، روزي تارازيءَ ۾ آهي، جيڪا حساب سان، عقلمند ۽ نادان، پنهي کي ڏني وڃي ٿي.

(۲۱۸)

* جيڪا شيءِ ٿيڻ واري ئي نه آهي، سا هرگز نه ٿيندي؛ ۽ جيڪو ڪجهه ٿيڻ وارو آهي، اهو جلد ئي ٿي پوندو.

* ٿيڻ واري شيءِ، عنقریب، ٿي پوندي. جاهل يا سندس ساٿي رنجيده ۽ غمگين ٿي رهندو آهي.

* هوڏ وارو انسان پنهنجي هوڏ سان ڪوشش ڪري ٿو، پر هن کي ڪجهه به حاصل ڪونه ٿو ٿئي. البت، هيٺو ۽ نماڻو انسان بهرور ٿي وڃي ٿو.

(۲۱۹)

* جڏهن انسان انهيءَ شيءِ تي راني ٿو ٿئي، جيڪا هن لاءِ

نڪن هوندي آهي، ته پوءِ سندس حال اهڙا ئي ويندا رهجي آهن، جهڙا اصل هوندا آهن ۽ ان کان وڌيڪ درست ڪونه ٿيندا آهن.

* پوءِ اهڙي ڪم جي تدبير سوچڻ کان باز اچ، جيڪو برو آهي، شايد، رڳو هڪ ڏينهن لاءِ توکي ڪلڻ نصيب ٿئي، ۽ سڄي سال لاءِ نه.

(۲۲۰)

* دڻيا پنهنجي رهواسين لاءِ تبديل ٿيندي رهي ٿي: هر روز ٻه دفعا، يعني صبح جو ۽ شام جو.

* دنيا جو صبح گڏ ٿيڻ لاءِ آهي ۽ شام منتشر ٿيڻ لاءِ.

(۲۲۱)

* هي اهڙو زمانو آهي، جنهن جا ماڻهو پائڻچاري ۾ نٿا رهن.

* ان جا رهواسي ظالم آهن. انهن جون ٻه زبانون ۽ ٻه وات آهن.

* اهي ماڻهو خوشروئيءَ سان ملن ٿا، پر انهن جي دلين ۾ بغض ۽ ڪوٽ پريل آهي، جنهن کي هو دلين ۾ لڪائي رکڻ ٿا.

* جڏهن تون انهن جي نظرن کان غائب ٿيندو آهين، ته هو توکي ڳلا ۽ الزام جا تير هڻندا آهن.

* هن زماني جا ماڻهو اهڙا ئي آهن. دوستي رکڻ لاءِ توکي ٻه ماڻهو به ڪونه ملندا.

وڪر سو وهاءِ ...

* تون اڪيلو ئي گذار، زمانو توکي ڪنهن به ماڻهوءَ سان مانوس ٿيڻ نه ڏيندو.

(۲۲۲)

* اي فاطمه، تون بزرگيءَ ۽ يقين واري آهين. تون سڀني انسانن جي بهترين پيڻ آهين.

* ڇا، تون بيڪس ۽ ڏڪويل ماڻهوءَ کي ڪانه ٿي ڏسين. بيشڪ، هو دروازي تي بيٺو آهي ۽ هن جي نصيب ۾ روئڻ ئي روئڻ آهي.

* هو پنهنجي رب کان دعا پني ٿو ۽ روئي ٿو. اسان سان پنهنجي بڪ جي شڪايت ڪري رهيو آهي ۽ غمزده آهي.

* هر هڪ شخص پنهنجي عمل ۾ گهيريڻ آهي. نيڪ ڪم ڪرڻ وارو اهو آهي، جيڪو سهڻو قرض ڏئي ٿو.

* اهڙي شخص لاءِ، جنت ۾ مقام عليين جو وعدو ڪيل آهي، ۽ انهيءَ جنت کي الله بخيل لاءِ حرام ڪري ڇڏيو آهي.

* بخيل لاءِ دنيا جي جڳهه غمناڪ آهي ۽ ان کي مسجدن جي طبقي اسفل يعني سڀ کان هيٺين طبقي جي باهه ۾ وڌو ويندو.

* ان جي پيڻ لاءِ تهڪندڙ پاڻي هوندو ۽ بدن جو پسينو هو ان ۾ مدتن ۽ سالن لاءِ رهندو.

(۲۲۳)

* عصي ڏيارڻ وارين ڳالهين کي آءٌ ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري

چنڊيندو آهيان .

* آءُ بردباري ڪندو آهيان ، ڇاڪاڻ ته بردباري مون سان مانهن آهي .

* بيشڪ آءُ گهڻي ڳالهائڻ کي ترڪ ڪريان ٿو، ته جيئن مون کي پنهنجي نامناسب ڳالهه جو جواب نه ٻڌايو وڃي .

* توهان ماڻهن کي ڏسي، هروڀرو مرعوب نه ٿيو، پوءِ چاهي هو توهان جي اڳيان سينگارجي اچن ۽ توهان کي فريب ڏيڻ جي ڪن .

* اڪثر ماڻهو اهڙا به آهن، جيڪي ڏسڻ وارن کي، بظاهر چڱا نظر اچن ٿا، پر حقيقت ۾، اهڙن ماڻهن جون ڪيتريون ئي زبانون آهن ۽ ڪيترا ئي وات .

* اهڙا ماڻهو نيڪين جا بيقدر ۽ برابن کان بيخبر رهن ٿا .

(۲۲۴)

* انسان جو نفس اهڙيءَ شيءِ لاءِ بي صبري ڪندو آهي، جنهن جو هو حاجتمند هوندو آهي، حالانڪ اهڙي حاجتمندي انهيءَ تونگريءَ کان بهتر آهي، جيڪا گمراه ڪندڙ هجي .

* نفس جو بي نياز رهڻ ئي ڪافي روزي آهي. جيڪڏهن انسان ان کان انحراف ڪندو، ته پوءِ جيڪو به زمين تي آهي، اهو ان لاءِ ڪافي نه رهندو .

(۲۲۵)

* انسان جي نفس ۾ بي نيازي به آهي ته فقيري به .

* قناعت ڪرڻ واري لاءِ گهٽ شيءِ به ڪافي هوندي آهي .
 * پنهنجي نفس کي قناعت سان سينگار . هيءَ صورت ۾ .
 تنهنجو نفس انهيءَ شيءِ کان به وڌيڪ شيءِ جي خواهش
 ڪندو ، جيڪا تنهنجي لاءِ ڪافي آهي .
 * تنهنجي عمر طويل نه آهي ، پر توکي جيڪا عمر ڏني ويئي
 آهي ، اها صرف ايتري عرصي لاءِ آهي ، جيسين تون زنده
 آهين .

(۲۲۶)

* جيڪڏهن تون شيرين ۽ عمدي زندگي گذارڻ چاهين ٿو ،
 ته ڪنهن سان به حسد ۽ بغل نه ڪر . دنيا جو ڪڏهن به
 حرص نه رک .

(۲۲۷)

* توکي اهڙو باهت انسان ٿيڻ گهرجي ، جنهن جا قدر ته
 خاڪه تي هجن ، پر سر ڀروين ستارن جي به مٿان هجي .
 * مالدار ۽ دولت مند جي بخشش کان انڪار ڪرڻ گهرجي .
 تون اهڙيءَ شيءِ لاءِ نه واجههءَ ، جيڪا انهن جي هٿ ۾ هجي .
 * تحقيق ، آب حيات جو وهائي ڇڏڻ ، آبروءَ جي وهائي ڇڏڻ
 کان بهتر آهي .

(۲۲۸)

* نفس دنيا تي ڳوڙها وهائي ٿو ، پر چڱيءَ طرح ڄاڻي ٿو

آهيو شين جي ترڪ ڪرڻ ۾ ئي حقيقي سلامتي آهي .
 * موت کان پوءِ انسان لاءِ پيو ڪوبه مقام نه آهي ، جتي
 هو ڪم ڪري . البت هن لاءِ اهو ئي گهر آهي ، جيڪو هن
 موت کان اڳ پنهنجي لاءِ بنايو آهي .

* پوءِ جيڪڏهن خوبيءَ سان بنايو اٿس ، ته ان ۾ رهڻ بهتر
 آهي ؛ پر جيڪڏهن ان کي برائيءَ سان ٺاهيو اٿس ، ته اتي
 رهڻ ڪمزور آهي .

* اهي سڀ بادشاه ڪٿي آهن ، جيڪي غالب ۽ برسر اقتدار
 هئا . هاڻي ته انهن کي موت جي پيالي پيارڻ واري موت
 جو پيالو پياري ڇڏيو آهي .

* انسان پنهنجي اميدن کي وسعت ڏيندو رهي ٿو ۽ زمانو
 انهن کي تنگ ڪندو رهي ٿو . نفس اميدن کي ڀراڱندو
 ڪري ٿو .

* اسان جو مال پونين لاءِ آهي ۽ اسان جا گهر ويران ٿيڻ
 لاءِ تيار ڪيا ويا آهن .

* دنيا ۾ ڪيترا ئي شهر آباد ڪيا ويا . اهي سڀ برباد ٿي
 ويا ۽ موت کين عزيزن کان به وڌيڪ ويجهو ٿي ويو .

(۲۲۹)

* جنهن شخص جي اصل پيدائش پاڪ نه هوندي ، ان جي
 وات مان به ڪا صاف ۽ پاڪ ڳالهه نه نڪرندي .

* جيڪڏهن هن جي اصليت پوشيده رهي ٿي ، تڏهن به

وڪر سو وهاءِ . . .

ڪردار مان اندارو لڳائي سگهجي ٿو ته سندس اندر ۾ ڇا آهي.

(۲۳۰)

* علم جي مجلس جنت جو باغ آهي. انسان جي طبيعت جي تيزي سندس هلاڪت جو سبب آهي.

* شريون جي صحبت کان درياءَ ۾ لڙهن بهتر آهي. جيڪو خاموش رهي ٿو، سو شرمندو نٿو ٿئي.

* بزرگن جي محفل گفتگو جو هڪ قلعو آهي. انسان جي فطرت هن جي زبان جي هيٺان آهي.

(۲۳۱)

* رات جو بيهڻ (عبادت ۾) مسلمان جي دل جو نور آهي. موت کي وسارڻ دل جي ڪدورت آهي.

* انڌيري جي نمازن ۾ قبر جو نور آهي. پنهنجي ذات تي غور ڪر، جيستائين وڃي تنهنجا وار سفيد ٿين.

* فرش تي قبر جي اطمینان بيان سمهي ره، ڇاڪاڻ ته بي نيازيءَ ۾ ئي مراد جو حصول آهي.

(۲۳۲)

* جيڪو ڪجهه تنهنجي لاءِ مقرر ڪيو ويو آهي، سو ئي توکي ملندو. سخن چين، هڪ ڪلاڪ ۾ مهين جا فتنا دور ڪرڻ جو ڪم ڪري ڇڏي ٿو.

* صدقو ڏيڻ عمر کي وڌائي ٿو. توکي روزي اهڙيءَ طرح

ٻولي ٿي، جهڙيءَ طرح تون ان کي ڳولين ٿو.

* خوف رکڻ وارو شخص، جڏهن خوف جي مقام تي پهچي ٿو، ته امن حاصل ڪري ٿو. صبر ڪندڙ حاڪم پنهنجي منزل مقصود تي پهچي وين ٿا.

* انسان پنهنجي سچائيءَ سان وڏا رتبا حاصل ڪري وٺي ٿو. پاڻ پڌائڻ ۽ احسان جٽائڻ سان ته اهو به منجني وڃي ٿو، جيڪو ماڻهوءَ جي قسمت ۾ لکيل آهي.

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين “ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻَ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:
انڌي ماءُ جڙيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ٻرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سگهجي ٿو، پر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هڪ ٻئي کي گولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پن) ڪا به تنظيم ناهي. ان جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پن جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پن ساوا، گاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پن به مختلف آهن ۽ هوندا. اهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پن ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل ڪلب Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پنن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پنن سان ان جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پَننَ کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وس پٽاندڙ وڌ
 کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽
 ڇاپيندڙن کي همٿائين. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٺ،
 پُڪار سان تشبيھ ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

.....

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ چُپن ٿا؛
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موتي منجهه پهڙ چُپن ٿا؛

.....

ڪالهه هيا جي **سُرخ گُلن** جيئن، اڄڪلهه **نيلا پيلا** آهن؛
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

.....

هي بيت اٿي، هي بم- گولو،

جيڪي به ڪٿين، جيڪي به ڪٿين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فرقُ نه آ، هي بيت به بم جو ساٿي آ،

جنهن رڻ ۾ رات ڪيا رازا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته

”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، ان ڪري پڙهڻ تي وقت نه

وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پڻ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر کڄي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پڻ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ سُئل جا پڻ سڀني کي چو، چالاءِ ۽ ڪينئن جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پيءُ
 پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پڻ پڻ جو پڙلاءُ.“
 - اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)